

నీతిగాథలు

వెల అయిదణాలు.

వెలగపూడి దానయ్య చౌదరి.

సర్వస్వామ్య సంకలితము.

తొలికూర్పు ౧౦౦౦
డిసెంబరు ౧౯౩౬

ఆంధ్రగ్రాంథాలయపత్రిక

తొలి పలుకు

నేడు విద్యార్థులకొరకు నువవాచకములు
వెలువడుచున్నవి. అందు హేతువాదము
నకు దూరములై విశ్వాసపథమును దాటిన
పౌరాణికగాథలే చర్చితచర్చణముగాఁ గాన
వచ్చెడిని. కాన ప్రస్తుత విమర్శయుగమున
నిట్టి రచనలు చదువరులకు సంతృప్తి కల్గింపఁ
జాలకున్నవి. ఈ కొరత దీర్చనెంచి కావిం
చిన యీ నాకృషిని విజ్ఞు లాదరింతురని
సమ్మిక.

గృంథకర్త.

14481

విషయ సూచిక .

దైవభక్తి	...	౧
మాతృభక్తి	...	౧౦
పితృభక్తి	...	౧౪
గురుభక్తి	...	౨౨
ప్రభుభక్తి	...	౨౭
దేశభక్తి	...	౩౪
జీవకారుణ్యము	...	౪౨
స్వయంకృషి	...	౪౮
సత్యము	...	౫౬

దైవభక్తి

(నందనారు)

గొప్పవారియందున్న ప్రేమయే భక్తి యనబడును. దేవునియందున్న భక్తియే దైవభక్తి.

దేవుడు సృష్టికిఁ గర్త. సూర్యుఁడు, చంద్రుఁడు, నక్షత్రములు, ఆకాశము, భూమి, నీరు, గాలి, జంతువులు, వృక్షములు మున్నగు సమస్తవస్తువులను దేవుడే సృష్టించినాఁడు. కనుక దేవుడు మనకుఁ దండ్రు. మనమెల్లరము దేవునిబిడ్డలము. కావున మన మాయనను భక్తితో ధ్యానించుచుండవలయును. అట్లు నిరంతరము ధ్యానించుచున్నచో మనమనస్సులు నిర్మలము లగును. మన కానందము గలుగుచుండును. దేవునికి మనయందు వాత్సల్యము గలుగును. ఆయనదయ యున్నచో మనకు లభింపని దేముండును?

దేవుని ధ్యానించుటకు కులగోత్రములతోఁ గానీ, ఊరు పేరులతోఁ గానీ, బలాబలములతోఁ గానీ, చిన్న-పెద్దతనములతోఁ గానీ, స్త్రీపుంసభేదములతోఁ గానీ, ధనదారిద్ర్యములతోఁ గానీ, యేమియు పనిలేదు. ఎవరైనను వృస్థిలోనైనను ఆయనను ధ్యానింపవచ్చును. ఈధ్యానమునందు మనము గమనింపవలసిన దొక్కటే విషయము. మనస్సును నిర్మలముగ నుంచుకొనుట; ఆయనయందే లగ్నముచేయుట. ఇంతియే కాని

నీతి గాథలు

వేషభాషలతో గాని, డాబుదర్పములతోఁ గాని, దేవుని మెప్పింపలేము. వానిచేత నతఁడు మోసపోఁడు. నర్వజ్ఞుఁడు గదా!

నిర్మలమగు దైవభక్తి గలిగినవారలలో నందనా రొకడు. ఇతనినివాసము ఆర్కాటుమండలములోని ఆదనూరు. ఆ గ్రామమునఁ గల యొకమాలకుటుంబమున నీతఁడు జనియించెను. అతనిభాగ్యవిశేష మేమోకాని పసితనమునుండియు నతనికి దైవమునందు చక్కనిభక్తి గలదు. అతఁ డాడుకొను నాటలును దైవసంబంధములయినవే; పాడుకొనుపాటలును దైవ కీర్తనములే; తోడిబాలురవలె పనికిమాలినకుప్పిగంతులు వేయు వాఁడు కాఁడు. లిల్లాయిపదములు పాడుట యతఁ డెఱుఁగడు.

బీదతనమునఁ బుట్టియుండుటచే పసితనము వదలిన వెనుక నతని నొక బాపన కాపునొద్ద జీతమునకుఁ బడవైచిరి. అతఁడు తనయజమానునికార్యముల నేమఱుపాటు లేక యొడలు వంచి నెఱవేర్చుచుండువాఁడు. అయినను మనస్సు మాత్రము నిరంతరము భగవానునియందే లీనమయియుండె డిది. ఇదియే యథార్థభక్తులలక్షణము. అతఁడు తనకు తీటిక దొరకినపుడెల్ల కోవెలకు వెళ్ళి యాపరమేశ్వరునిదివ్యమూర్తిని సందర్శించి తనజన్మమును ధన్యముచేసకొన నున్విఘ్నోరుచుండు వాఁడు. కాని యేదీ యాయవకాశము? కొన్ని కులములవారిని గుడిలోనికి రానీయరుగదా! వారు దేవునిబిడ్డలు కారు గాఁ బోలు! ఎట్లులైనను భగవంతునికి నేవచేయఁదలంచిన యాతఁడు

తన కవశాశము చిక్కినపుడు తిప్పెటలు వీరణములు చేసి గుడి దగ్గట వాయించుచుండువారి కొసంగి తాను సంతృప్తి నొందు చుండువాఁడు. ఇట్లతనిభక్తితో పాటు వయస్సును ముదురు చుండెను.

ఇటులుండఁగా నొకనాఁడు తమచూరికిఁ జేరువనున్న 'తిరుపంకూరు'లో తిరునాళ్ల జరుగుచున్నట్లు నందునికిఁ దెలిసెను. వెంటనే యతఁ డుత్సాహమున కొంత యవశాశము కలిగించుకొని శరీరమునిండ విభూతి ప్రాముఖ్యమున, తోడివానిని గూర్చు కొని భజనచేయుచు నాగ్రామముఁ జేరెను. చేరి గ్రామమునకు ముమ్మాట పుష్పక్షిణముచేసి దేవళమునెదుటి కేగి 'హర హర మహాదేవ' యని కేకలు వేయుచు, వంగివంగి నమస్కరించుచు నానందమున తాండవ మాడుచుండెను. కాని యాతనికి ఆదైవమూర్తి కంటఁబడనే లేదు. ఆలయమునెదుట నున్న నందివిగ్రహ మాతనికి చాటయ్యెను. ఒక్కతాకరాని వాఁడట్లు వచ్చి దేవునిగుడిముందట తమయెదుట భజనలు చేయుచుండఁగా కటకటపడుచున్న యగ్రనర్తములవారు ఆతనికి దేవదర్శనము చేయింతురా? కాని భక్తివత్సలుఁడగు భగవానుఁడు మాత్రమట్టిభక్తులకుఁ గానరాకుండ దాఁగుకొనఁడు. తనకు, భక్తునకు నడ్డముగనున్న నందివిగ్రహము నోసరించెను. భక్తుఁడు భగవంతునిమహిమను వేనోళ్ళు బొగడుచు కన్నుల కటవుదీట నాదేవుని సందర్శించి సంతోషాతిశయమునఁ బులకాంకితుఁడై యొడలు మఱచి ధన్యుఁడయ్యెను. ఔరా! భగవం

నీ తి గా థ లు

తుని దీనదయాపరత! నాఁటినుండియు నా దేవాలయమునందలి నంది శివమూర్తి కెట్టయెదుట నుండక యొక్కపక్కకు ఒత్తిగిలియుండును.

ఎట్టకేలకు నందుఁడు తెలివిఁ దెచ్చుకొని భజనచేయుచు ' హర హర మహాదేవ ' యని కేకలు వేయుచు మరల గాఢమును చుట్టివచ్చుచుండెను. ఇట్లు తిరుగునప్పు డొకానొకపంచాదియగుపై నొకబ్రాహ్మణుఁడు పురాణము చెప్పుట గాంచెను. ఆవిప్రుఁడు ఆపురాణమునందలి ' చిదంబరక్షేత్రమహాత్యము 'ను గూర్చి "చిదంబరక్షేత్రమును భక్తితో స్మరించినవారు పెక్కుపుణ్యము లొందుదురు. ఒక్కసారి మాక్షేత్రమును దర్శించిన మాత్రమున పాపములెల్ల పటాపంచ లగును. ఆక్షేత్రస్వామిని నటగాజమూర్తిని సందర్శించిన వారికి శాశ్వతకైవల్య మఱచేత నుండును * అనుచు వివరించుచుండెను. నందుఁ డీ మాటలను మహాభక్తితో చెవులు దోరగించి వినుచుండెను. ఆచిదంబరక్షేత్రమున కేగి యానటరాజమూర్తిని కనులారఁ గాంచి జన్మము తరింపఁజేసికోవలెనని యాతని కూహ కలిగెను. అయిన నింటికడ నెఱవేర్చవలసినపనులు పెక్కు లున్నవి. కనుక నెట్టులో యాయుద్రేకము నడఁచుకొని, భగవన్మహిమను సంస్తుతించుచు, ఆయనమూర్తిని సంస్మరించుచు, ఆయనగీతములను సంకీర్తించుచు నింటికీ జేరెను.

దేహము తమయూర నున్నను మనస్సుమాత్ర మత

నికీః జిదంబరముమీఁడనే యున్నది. 'చిదంబర మెన్నఁడు వెళ్లుదును! అస్వామిదర్శన మెన్నఁడు చేసికొందును!' అనియే యతనికలవరింత.

ఇట్లు కాలము నెట్టుచుండఁగా నింతలో నటరాజు స్వామియుత్సవము కలియుగవైకుంఠముగ జరుగుచున్నట్లు తెలియవచ్చెను. అతని కుబలాట మెక్కువయ్యెను. అచట నెప్పుడు వ్రాలుదునా యని తమకింపసాగెను. కాని యజమానుఁ డేమనునో! సెలవొసంగునో లేదో! అని వెంటనే సంశయ ముదయించెను. ఏమయిననేమి? ఈసమయము దప్పిన నుత్సవము మరల నెన్నాళ్లకో! అప్పటి కేది యెట్లుగనో! అని తలంపు వొడమెను. తిన్నగా యజమానునిచెంగటి కేగి తన కోరిక విన్నవించుకొనెను.

కోతలరోజులు. కొన్నిచేలు కోత లయినవి. మరికొన్ని కోయవలసి యున్నవి. కుప్పలు వేయవలయును. ఇట్టిసితిలో జీతగానికి సెలవా? అందును పెద్దపెద్ద యయ్యవారలు తామందఱుండఁగా నీచెప్పరానివానికి చిదంబరయాత్రీలా! సంపన్నులు జంజాటములలో క్రిందుమీఁ దగుచుండఁగా తిండికి లేనివారికి దేవపూజలా? ఎంతసాహసము!

యజమానున కొడలు జలదరిల్లినది. కన్ను లెఱ్ఱనయినవి. పెదవి కంపిల్లినది. 'ఓరీ చండాలుఁడా! నీకుఁదోడు తీర్థయాత్రీలా? చండాలుఁడవుస్వామివయ్యెదవా? కూటికిలేకున్నను కోర్కెలకుఁదక్కువలేదే? చిదంబరము నీవులేక కళదప్పియున్న

నీ తి గా థ లు

దఱ! నటరాజు నీకొకకు దిగులుపడినాఁడట! నీవులేక తిరునాళ్లు నిలిచిపోయినదఱ! ఈ మొగమునకు దేవోత్సవముకూడనా? తోడివారు పనిపాటులు చేసికొనుచుండఁగా నీకు తీర్థములు కావలసివచ్చినవి, వెళ్లినవెళ్లము నాకేల? కాని యొక్కసంగతి. ఇంకను కొన్ని పొలములపైరు కోయవలసియున్నది. కొన్ని పొలములపైరు పోగుపెట్టవలసియున్నది. ఇవన్నియు నీవు చేయింపవలసినదే. వాన నమ్మరాకయున్నది. నీతాత మఱి యెవరును లేరుగదా పనిచేయుటకు? నీ పనులు పూర్తి చేసివెళ్ల వచ్చును. నా కేమియు నభ్యంతరములేదు.' అని పలికెను.

అంతవఱకు నిర్ధాంతపడి నిలిచియున్న నందున కీచివరి మాటలు వినఁబడునప్పటికి అమృతము వర్షించినట్లయ్యెను. వాని హృదయ మొక్కసారి చిగిరినది. ఆశాలతలు కొనలు సాగినవి. వెంటనే యజమానునొద్ద సెలవుగైకొని పొలమున కేగెను. అతనియుత్సాహమునకు మేరలేదు. ఎక్కడినుండియో యతని కపరిమితమగు సత్తువ వచ్చినది. ఒక చేనివెనుక మఱి యొకచేను కోసివైచినాఁడు. ఇంతకుముందు కోసియున్న పొలములలోని పైరునెల్ల కుప్పలువైచినాఁడు. ఆఁకలిగానీ, దప్పిక గానీ యతనికిఁ దోఁపలేదు. పొద్దు గుంకుటయు, చీకటి పడుటయు నశఁడెఱుగఁనే యెఱుగఁడు. అలసటగానీ, శ్రమ గానీ యతనికిఁ గలుగలేదు. ఎట్లుచేసెనో యేమో ఒక్కఁడే- తోడే నలేకుండ- చేయవలసిన పనులన్నియుఁ బూర్తిగఁ

జేసివైచి, కాలుసేతులు గడుగుకొని యజమానునిగృహమునకు ఉడుకులుపెట్టెను.

ఉదయమై నాలుగుగడియలపొద్దు దైక్కినది. నాడు కోత కోయింపవలసిన పొలములనుగూర్చియు, పొగొప్పెట్టింపవలసిన పొలములనుగూర్చియు యజమానుఁ డాలోచించుచుఁ గూరుచుండెను. ఇంతలో నందుఁడు వచ్చి యెదుట చేతులు నలుపుకొనుచు నిలువఁబడియుండెను. మొగమున నొకవింత కళ తొణకులాడుచుండెను. ఉత్సాహ ముబుకుచుండెను. ఆనాడు చేయవలసియున్న కార్యములను, విధానములను జెప్పటకు వచ్చియుండునని యతఁడు భావించెను. కాని యాతనియుల్లాసమునకుఁ గారణము సతఁ డూహింపనేలేదు.

పనులన్నియుఁ బూర్తియగుట నాతనివలన నాలకించి యా బాపనసామి పొందిన యాశ్చర్యమునకు మితిలేదు. తాను వినుచున్న విషయములన్నియు సత్యములా! యనిపించినది. కాని నందుని మాటలయందు అనుమానపడఁదగిన యవసర మెన్నఁడును గలిగియుండలేదు. అతఁడబ్బురవాటుతో పొలము లకు బయలుదేఱెను. నందుఁడును వెంటనడువసాగెను. అట్లు వెళ్లి తన భూముల నన్నిటిని గాంచెను. సంతోషము హెచ్చి నది. ఆశ్చర్యము తలమునకలయినది. ఇదియంతయు నొక్క నందుఁడే చేసినాఁ డను తలంపు తోఁచినంతనే నందునియెడ గౌరవభావ ముదయించినది. వెంటనే యతఁడు నందునివైపు నకుఁ దిరిగి యిట్లుపలికెను. “నందా! నీయొద్ద నేదో మహిమ

నీ తి గా థ లు

యున్నట్లు గాననగుచున్నది. ఈ పనులన్నియు నీ యొక్కని వలన నొక్కనాఁ డెట్లు పూర్తియయినవో తెలియకున్నది. సర్వశక్తిమంతుఁడగు భగవానుఁడే నీకుఁదోడయి యీ పనులు నెఱవేర్చియుండును నిన్ను నిన్నటిదినము తూలనాడి యపరాధముచేసితిని. దానిని మఱచిపొమ్ము, నన్నక్షమింపుము. నీవు చిదంబరమున కిప్పుడే వెళ్లవచ్చును." అని నమస్కరించి వీడ్కొని యింటి కేగెను.

నందనా రపరిమితానందముతో గంతులువైచుచు 'జయజయ శంకరసాంబగురో' యని పాటలు పాడుకొనుచు నట రాజస్వామిదర్శనమునకు బయలువెడలెను. అతనితోఁ బాటు మఱి కొందఱును బయలుదేరిరి. అట్లు భజనలుచేసికొనుచు చేసికొనుచు, నాక్షేత్రమును సమీపించిరి. నందుఁ డల్లంత దూరమునఁ గాననగుచున్న గోపురములను చూచి యుబ్బి తిబ్బిబ్బులగుచు, 'ఇదే చిదంబరము, అదే నాదేవుని గోపురము' అని కేకలువైవసాగెను.

కృమముగ నూరు చేరెను. చేతులు జోడించి మహాదేవుని కీర్తించుచు నూరిని చుట్టివచ్చి దేవాలయముముందటి కేగి భక్తిపరవశుఁడై 'ఓదేవా! నీదర్శనమియవా! నీపుత్రుని దరిఁజేర్పవా! నన్నురక్షింపవా! నిన్నునేనెప్పుడు గన్నులారఁ గందును! నా జన్మమెప్పుడు తరియించును! శంకరా! శంభూ! ఈదీనునియందు దయరాదా!' అని పరిపరివిధములఁ బ్రార్థించుచుండెను. చుట్టనున్న వారతనిభక్తిభావమున కచ్చెరువొందు.

చుండిరి. ఇట్లు మూఁడు రేలుంబవల్లు భగవన్నూర్తిని గాంచ నావేదనపడుచున్న నందునిం గాంచుచు నుపేక్షించిరి గాని దేవాలయములోని కాతనిం గొనిపోవకపోయిరి. ఆనాటిరేయి సాంబశివుఁ డాయాలయపుదీక్షితారులతోకలలోనిట్లు పలికెను. “ఓయీ! నందనారు నా ప్రియభక్తుఁడు. అతనిని దేవాలయ ములోనికి రానిండు.* ఆకలను వారు నిర్లక్ష్య మొనర్పఁజూచిరి గాని దీక్షితారుల కెల్లరతో నట్లు పలికియుండుటచే వారుపే క్షింప జంకిరి. తమలోఁ దాము సంప్రదించుకొని యా నందుఁ డగ్నిలోఁ బవిత్రుడయ్యెనేని లోనికి రానీయఁదగునని వారు నిశ్చయించి, నాఁటిపగలు రెండుజాములవేళ గనగనని నిప్పుల గుండము నేర్పఱచిరి. దానిలో మెల్లన నడచిరమ్మని నందు నికిఁ దెలిపిరి. నందుఁ డందుల కంగీకరించి దేవుని భజించుచు నెఱ్ఱని యా చండ్రనిప్పులలో నెమ్మదిగ నడచి యొడ్డెక్కెను.

ఆ యర్చకులు ముక్కుపై వే్రీలు పెట్టుకొని యతనిని లోనికిం గొంపోయిరి. నందుఁ డాలయములోని కేగి యానట రాజమూర్తివిగ్రహముం గాంచి పెల్లుబుకుచున్న భక్తిరస మున మునుఁగుచు “నటరాజ! నటరాజ! నన్నుఁ గరుణింపుము. నీయండకుఁ జేర్చుకొనుము.* అని వేడుకొనుచు నా విగ్రహమును గౌఁగలించుకొనెను. అప్పు డొక వింతకాంతి యాయాలయమునందంతట నొక్కమాటు తఱుక్కున మెఱ సెను. అటనున్నవారి కన్నులు మిఱుమిట్లుగొనెను. వారు

నీ తి గా థ లు

కన్నులు నులుముకొని యాశ్చర్యముతోఁ దేఱిచూచిరి. కాని నందుఁడు గానరాలేదు.

నందనారు మహాదేవుఁడగు నా నటరాజమూర్తిలో నైక్యమయ్యెననియు, నా నటరాజు ఆ భక్తవరుని తనయందైక్యమొనర్చుకొనెననియు వారు గ్రహించిరి. గ్రహించి తమకున్న యహంభావమును వీడి యా పరమేశ్వరునిభక్త వాత్సల్యమును, ఆ నందనారునిర్మలభక్తిని బ్రశంసించుచు గృహముల కేగిరి. భగవద్భక్తిచే తన సంసార బాధలనెల్లఁ దొలఁగించుకొని పరమేశ్వరునియందు లీనము కాఁగల్గిన నందనారుభక్తి మన కాదర్శముగాదా!

మా తృ భ క్తి

(ఈ శ్లో ర చ ం ద్రు ఁ డు)

తల్లియే మనకుఁ బ్రత్యక్షదైవము; తల్లికంటె వేఱు దైవము లేదు. పుత్రుని బెంచుటకును గుణవంతుని జేయుటకును దల్లి యెన్నియోపాట్లు పడును. ఎంతయో ప్రేమమున నెన్నియో తెఱఁగుల కుమారునిశరీరమనో బలంబులు పెంపు సేయును. కావున మహోపకారిణియగు మాతృదేవి నెంతయో భక్తితో నేవింపవలయును. మాతృసేవ మానవుని పరమ

ధర్మము. ఈధర్మ మెఱింగినవారిలో “ ఈశ్వరచంద్రా”
డొకఁడు.

ఈయన బంగాళా దేశమున కులీనబ్రాహ్మణవంశమున
జనించెను. బీదకుటుంబమునఁ బుట్టియు మిక్కిలి పరిశ్రమ
చేసి సంస్కృతమునఁ గావ్యములు అలంకారములు ధర్మశాస్త్ర
ములు జ్యోతిషము మున్నగు విషయములందు సంపూర్ణప్రాండి
త్యమును సంపాదించెను. సాగరమునఁ గల నీటి కంతము లేనట్లు
లేతఁడు గడించిన విద్య కంతము లేదు. ఇందువలననే యితఁడు
‘విద్యాసాగరుఁ’ డని బిరుదు పొంది యెల్లవారిచే నీశ్వరచంద్రా
విద్యాసాగరుఁడని పిలుపించుకొనఁబడుచుండెను.

విద్యాసాగరుఁడైన యితని కధికారులు కలకత్తాయం
దలి యొక గొప్పకళాశాలలో నుపాధ్యాయపదవి నొనగి గౌర
వించిరి. ఉద్యోగమున బ్రవేశించినది మొద లేశ్వరచంద్రానకుఁ
గలకత్తానగరమే ముఖ్యనివాస మయ్యెను.

ఇట్లేతఁడు కలకత్తాయం దుండి యుద్యోగ మొనరించు
కొనుచుండ స్వగ్రామమున సోదరునికి వివాహము నిశ్చయము
జరిగెను. పెండ్లికి రావలసిన దని మాతృదేవి విద్యాసాగరు
నికే గబురు పంపెను. కబురు వినినంతనే యతఁడు కలాశాలాధి
కారియొద్దకుఁ బోయి సంగతి నంతయుఁ జెప్పి ‘యొకవారము
దినములు సెలవు నిప్పించు’డని కోరెను. కలాశాలయందు పని
యొత్తిడి యుంటచే నాయధికారి సెలవిచ్చుటకు వలనుపడ దని
యెను. అపారమగు మాతృభక్తిగల యావిద్యాసాగరుఁడయ్యధి

నీ తి గా థ లు

కారితో 'అయ్యా! నాతల్లి నారాక కెదురు చూచుచుండును. నేనిప్పుడు పోకున్నచో నామె కంట నీరుబెట్టుకొనును. ఉద్యోగమునకాసింది నే నామెనుదుఃఖపెట్టజాలను. నాకు సెలవొసంగుటకు వీలులేనిచో నుద్యోగమును మానుకొనియెదను' అని వినయమునఁ బలికెను. అపు డా యధికారి యీశ్వరచంద్రుని మాతృభక్తికి సంతసించి "విద్యాసాగరా! నీమాతృభక్తి నాకానందముకలిగించినది. కుమారుఁడవనిననీవే కుమారుఁడవు! తల్లికంటిని రొలుకునని యుద్యోగమును దృఢప్రాయముగ నెంచితివి. ఇట్టినిన్నుఁగన్న తల్లియే తల్లి. ఆమెకు విచారమును గలిగించుట నాకును మంచిదికాదు. సెలవొసంగితిని. తోడనే యరిగి మీయమ్మ కానందమును గలిగింపు" మనియెను.

అంత విద్యాసాగరుఁడు తల్లిని దలంచుచు నింటికిఁ బ్రయాణము సాగించెను. తమగ్రామము దరిదాపుగ పడునైదు మైళ్లదూరమున్నది పొద్దు గుంకినది. చీకటిరాత్రి. త్రోవ సరియైనదికాదు. మార్గమంతయు బురదచే నిండియుండెను. నడుమఁ గాలువలు. అయిననేమి? మాతృదేవియాజ్ఞ. ఎంత పొద్దు పోయినను బోయితీవలయునని ఆచీకటిలో- ఆబురదలో- అంతదూరము నడచి రాత్రి పండ్రెండుగంటల కతఁ డింటికిఁ జేరుకొనియెను.

ఆనాటిసాయంత్రమే యింటఁ గలవారందఱుఁ బెండ్లికిఁ బోయిరి. ఈశ్వరచంద్రునికొఱకై తల్లిమాతృమింటనే యుండెను. కుమారుఁడు రానందులకామె యెంతయోవిచారించుచు

మా తృభక్తి

నెదురెదురుచూచుచు మంచమునఁ గూర్చుండియుండెను. 'అమ్మా' యనుచు నీశ్వరచంద్రుఁడు తలుపుతట్టెను. కుమారునిపిలుపు వినఁగనే యామెకుఁ బ్రాణములు లేచివచ్చెను. వెంటనే తలుపు తీసి 'నాయనావచ్చితివా' యని కుమారుని గాఁగలించుకొనియెను. అపు డామెకుఁగలిగిన సంతసమునకు మీఱలేకపోయెను. తల్లినిఁ గాంచఁగనే విద్యాసాగరునకు మార్గాయాస మంతయుఁ దీటిపోయెను. మాతృశ్రీయాజ్ఞ చెల్లించినందుల కతఁడు మిక్కిలి సంతసించెను.

ఆహా! ఏమి యీతనిమాతృభక్తి! మాతృ దేవియాజ్ఞ మేర కితఁడనేకస త్కార్యము లొనరించెను. ఒకమాటు విద్యా సాగరునితల్లి తనచెతినున్న యొక వితంతుబాలిక నతనికిఁ జూపి "నాయనా! నీవు చదివిన శాస్త్రము లేవియు నిట్టిబాలి కల నుద్ధరింపఁ జాలవా?" అనెనట. అప్పుడతఁడు తల్లియాజ్ఞను శీరసావహించి ధర్మ శాస్త్రములను బరిశీలించి యందుల కాధారములను గనుగొని తల్లిమానసమున కానందము గల్గించుటయే గాక దేశమునకును మహోపకార మొనర్చి కృతార్థుడయ్యెను.

ఇతఁడు పెద్దవాఁడై యపరిమితముగ ధనము నార్జించి పెక్కు ధర్మకార్యముల నొనర్చెను. మఱియుఁ దనకు దైవము వలె బూజ్యురాలగు తనతల్లినామముతో తమయూరియందు బీద బాలుర కొక ధర్మపాఠశాలను స్థాపించి నడపి తన మాతృ భక్తిని వెల్లడించెను. ఇట్టి మాతృభక్తి యెల్లరకును నల వడునుగాక!

పితృభక్తి

(చం దుఁ డు)

పుత్రుఁడు జనించినదిమొదలు పిత తన జీవితాంశము వరకుఁ బుత్రుఁ డధికాయురారోగ్యముల నెగడవలయుననియుఁ జదువులనరస్వతి కావలయుననియు సిరిసంపదలఁ దులదూఁగవలయు ననియు యశోవిరాజితుఁడు కావలయు ననియును గోరికొనుచుండును. తనకోర్కు లీడేరుటకై యెన్నెన్నియత్నములనో కావించును. ఎందఱు దేవతలకో మ్రొక్కికొనును. వేయేల? తనజీవితసర్వస్వము నతనికి ధారవోయును. ఇట్టి ధర్మము తండ్రికి సహజము. అట్లుగాక తండ్రి తన కొకవేళ యనిష్టము గూర్చినను బుత్రుఁ డాతనియందు మిగుల భక్తి గలిగి యుండుట యతనిమాఖ్యధర్మము. పితృభక్తుఁడు సర్వవిధముల సర్వలోకమందును బూజింపఁబడుచుండును.

పదునాల్గవ శతాబ్దమున మీవారురాజ్యమును లఘువను రాజేంద్రుఁడు పాలించుచుండెను. ఆతనికి చండసింగు, రఘు దేవసింగు నను నిర్వరు పుత్రులు గలరు. వారు విశేషించి శూరులును బుద్ధిశాలులును నీతిమంతులునై నెగడుచుండిరి.

ఒకనాఁడు లఘుమహారాజు కొలువుదీటియుండెను. అపు డొక రాయబారి వచ్చి వానిపాదములపై నొక నారికేళ

ఫలమును బడవై చెను. రాజపుత్రస్థానమునం దా కాలమునం దమకూఁతు నెవనికైన వివాహార్థ మర్పింప నెంచినవారు పెండ్లి కొమరునిపాదములకడ కొక టెంకాయను బంపుట యాచారము. మార్వారుదేశపు రాజగు రణమల్లు తనకూఁతు రగు హంసను చండుని కీయ నెంచి ముందుగఁ దనదేశాచారము నిట్లు నడపెను.

చక్కనిచుక్క యగు హంసను బెండ్లి యాడవలయు నను కోర్కె లఘురాజేంద్రుని కింతకు మున్నే కలిగినది. కాని వయసుమీఱిన తనకు వారు పిల్ల నిత్తురా! యను సందియమున నాకోర్కె వెలిబుచ్చడయ్యెను. ఇప్పు డాకోర్కె తనకుఁ దా సిద్ధింపనుండె నని లఘువు లోలోన మురియుచుండెను. శుభలగ్ననిర్ణయపుఁ బత్రికకై యతఁడు నిరీక్షించుచుండెను. ఇట్లొక పదిదినములు గడచెను. *మా రాయబారి చేసినది పొరపాటు. హంసను నీనందనుఁ డగు చండుని కీయ నెంచి తిమి కాని, నీ కీయఁ దలంపలేదు. చండునికిఁ హంసను జేసికొన నెంచితిరేని యయ్యది నాకుఁ దెలుపుఁడని రణమల్లు జాబు నంపెను. దానిని గాంచినతోడనే లఘుమహారాజు ఖిన్నుఁ డయ్యెను. తనయాశ యడియాస య్రెనందులకు నాఁడుమొదలు లఘురాజేంద్రుఁడు విచారమునఁ గ్రుంగిపోవుచుండెను.

ఈసంగతి చండునికిఁ దెలిసెను. పితృభక్తిపరాయణుఁ డగు చండుఁడు జనకునిస్థితికిఁ జాల చింతించెను. తండ్రి కోర్కె నెఱవేర్పఁ జేయవలయునని నిశ్చయించుకొనెను.

నీ తి గా థ లు

తోడనే మార్వారున కరిగి రణమల్లుని కర్పించెను. రణమల్లు నంతోషమునఁ జండుని గౌరవించెను.

పిమ్మట జండుఁడు “రాజా! నీవు నడపిన యాచారము ననుసరించి మాతండ్రికి హంసా దేవినొసఁగి పెండ్లి గావింపవా?” యని రణమల్లు నడిగెను. అందులకు రణమల్లుఁడు “చండ కుమారా! హంసను నీకీయవలయు నని యాచారము నడపితిని గాని, మీతండ్రి కీయవలయు నను తలంపున నడవలేదు. విధి వశమున నా యాచార మట్లుజరిగినది. ఏమిప్రయోజన మొంది నేను మీతండ్రికి హంసనిత్తును? లఘురాజేంద్రునివలన హంసా దేవికి జనించినవాఁడు మీవారునకుఁ బ్రభుండగునా? అట్లెన్న టికిని జరుగదు. కావున నేను నీతండ్రికి బిల్లసీయఁజాల. వలయు నేని నీ కిచ్చెదను” అనియెను. తోడనే చండుఁడు “రాజా! ఎప్పుడు నాతండ్రిపాదములకడ శుంకాయ యుంచఁ బడినదో యప్పుడే హంసా దేవి నాకుఁ దల్లియైనది. ఇంక నీ వా మాట నెత్తకుము. నడపిన యాచారమును ద్రోసిపుచ్చక హంసా దేవిని మాతండ్రి కొసఁగి వివాహ మొనరింపుము. అట్లే హంసా దేవికి మాతండ్రివలన జనించినవానినే రాజుగా నొన రింతుము. అతఁడే మాకెల్లరకును బ్రభుండగును. ఇది ముమ్మా టికిని నిజము” అని రణమల్లునకు నచ్చఁబలికెను. అందుపై రణమల్లుఁడు లఘురాజేంద్రునినకుఁ బిల్ల నిచ్చుట కిచ్చగించెను.

అనంతర మొక సుముహూర్తమున హంసాలఘు రాజుల వైవాహిక మతివై భవోపేతముగ జరిగెను. కొన్ని

నాళ్ల కాదంపతులకు ముకుళుండనుకుమారరత్నముదయించెను. ముకుళుండ పసివాడుగా నున్నపుడే లఘుమహారాజు వానిని విడచిపోవలసివచ్చెను. హిందువులపుణ్యక్షేత్ర మగు 'గయ'ను మహమ్మదీయులు పట్టుకొని నాశముచేయనన్నారలని లఘు నృపతికిఁ దెలియవచ్చెను. తా నా మహమ్మదీయులతోఁ బోరి గయను రక్షింపఁ దలంచెను. కాని, యాతురకలబారినుండి తప్పి యాలుబిడ్డలను దేశమును మరలఁ జూడఁగలనో లేనో యను సందియ మాతనికిఁ గలిగెను. తోడనే చండకుమారుని బిలిపించి తనపయన మెఱిగించి "కుమారా! రణరంగమున కేఁగు నేను బృతికి వచ్చెదనో? రానో? ముకుళుండ పసివాడు. వాని నేమిచేయుదువో? భార మంతయు నీదే" యని పలికెను చేసిన ప్రతిపల బీరువోసక నెఱపు నాచండుఁడు "తృడీ! సందియ మొండకుము. ముకుళుండే మీవారు దేశమునకుఁ బ్రభుఁ డగును. ముకుళుండ గద్దె యెక్కినతోడనే నేను వానికి విధే యుండనై సర్వసహాయుండనై యుందును. అని సవినయుండై పలికెను. అందులకు లఘుమహారాజు మహానందభరితుండై నిర్విచారముగ గయ కరిగి రణరంగమున నిలచెను. ధైర్యమున మహమ్మదీయ సేనావాహిని నెదిరించెను. పెక్కునాళ్లు తనశక్తికొలఁది వారితోఁ బోరాడెను. లెక్కకు మీఱిన యా మహమ్మదీయ సేనల గెలువఁజాలక తుదకు రణరంగమున నిహతుండై వీరస్వర్గ మలంకరించెను.

లఘువు రణరంగమున నిహతుఁ దయ్యెనని తెలిసిన

నీతి గాథలు

తోడనే చండుడు మీవారు రాజ్యమునకు ముకుళు నభిషేకించెను. ముకుళుడు పసివాఁ డగుట నతని సింహాసనమున కీవల చండుడు తనవీతమును వేయించుకొని యందుండి రాజ్యపాలనమును గావించుచుండెను.

ఇట్లు కొన్నినాళ్లు జరిగెను. చండుడు క్రమక్రమమున బ్రజానురాగమును బడయుచుండెను. ప్రజానురాగము బడసిన చండుడు మున్నుండు తనకుమారునిసింహాసనమున కేదేవి ముప్పు గలిగించునేమోయను దురభిప్రాయమున హంసాదేవి భయపడఁజొచ్చెను. హంసాదేవిదురభిప్రాయ మెట్లో చండునికీఁ దెలిసెను. హంస కిట్టి దురభిప్రాయము కలిగినందుకు ధర్మమూర్తియగు చండుడు చాలఁ జింతించెను. ఎన్నిచెప్పినను హంసాదేవి యింకఁ దన్ను నమ్మదని నిశ్చయించుకొని తన యధికారమంతయు వదలుకొనెను. తోడనే తన్నెడఁబాయఁ జాలనిమిత్రవర్గముతోఁగూడి చండుడు దూర దేశముల కరిగెను.

చండుడు చిత్తూరును విడచినతోడనే హంసాదేవి తన హృదయశల్యము వాసనని మిగుల సంతసించెను. వెంటనే మార్వారునుండి తనతండ్రి మున్నగువారలఁ బిలిపించెను. ఊషరక్షేత్రమున నొప్పు తనమారువారును విడచి రణమల్లు సంతనమున కుమారవర్గముతోఁగూడి రత్న గర్భయగు చిత్తూరు నగరమునకుఁ జేరెను. క్రమక్రమమునఁ దండ్రికుమారులెల్ల రధికారములన్నియుఁ గరగతముగావించుకొనిరి. అధికారమదో నృత్తులై వారు నానాఁటఁగావించు దుర్ణయములకు మితియే

లేకుండఁ బోయెను. రాజసభామఁటపమున నొకనాఁడు పసి వాఁడగు ముకుళుఁడు సింహాసనమునుండి దిగి నిలిచి యాడుకొను చుండెను. ఆచిన్న రాణాగౌరవార్థ మెల్లరును లేచి నిలుచుండిరి. కాని రణమల్లుమాత్రము తనయాసనమునుండి లేవఁడయ్యెను. రాణా క్రిందనుండ రణమల్లు పీఠముననుంట సభవారికిని వారి కంటె రాణాయొక్క దాదికిని మనసుమంటగలిగించెను. తోడనే దాది యంతఃపురమున కేగి రణమల్లుచెయ్యమును హంసా దేవి కెఱిగించెను. తండ్రిచెయ్యమును హంసాదేవి సహింపలేక పోయెను. ఆరాత్రియే తండ్రిని బిలిపించి చీవాట్లుపెట్టెను. అందులకు రణమల్లు డుగ్గుడై హంసతో 'మే మాచరించెడి కార్యములన్నిటికిని నొప్పికొని నోరుమెడల్పక పడియుండుము. లేనిచో నీకుమారునిసింహాసనమునకే కాక ప్రాణమునకుఁగూడ హాని రాఁగలదు. జాగ్రత్త!' యని ప్రత్యుత్తరమిచ్చి వెడలి పోయెను. అందుపై హంసాదేవి తనకును దనపుత్రునికును, నేమిక్రీడు మూడునో యని భయపడఁజొచ్చెను.

ఇట్లుండ రణమల్లుం డొకనాఁడు తననేవకులచే మోస మున రఘుదేవుని జంపించెను. ఈవార్త తెలిసినతోడనే హంసా దేవి మఱిత భయపడఁజొచ్చెను. సజ్జనుఁడగురఘుదేవుని దెగ టార్చినవారలు ముకుళునిమాత్రము పరిమార్చకుండురా! యని యామె తలంచెను. తగినంతతొందరలో రణమల్లు మున్నగువారిని జిత్తురునుండి తొలగింపవలయునని తలంచెను. అందునకుఁ దగినశూరుఁడు చండుడే యని యామె నిశ్చ

నీ తి గా థ లు

యించుకొనెను. తోడనే తనను దనకుమారుని రాజ్యమును రక్షింపు"మని తగినవారితో రహస్యముగఁ జండునికి వర్తమాన మంపెను.

స్వధర్మనిరతుఁడగు చండుఁ డా వార్త వినినతోడనే తగిన యాలోచనము చెప్పి మున్ను తనవెంట వచ్చిన మిత్రులలోఁ గొందఱను జిత్తురునకుఁ బంపెను. "ఏల వచ్చితి" రని వారి నిటఁ గొందఱడుగఁ "దాము చండునితోఁ జరకాలము పెఱచోట నుండలేక వచ్చితి" మని వారు చెప్పిరి. వారి నెవ్వరు ననుమానింపక కోటఁ జొరనిచ్చి యెప్పటియట్ల యుండనిచ్చిరి.

చండునిమిత్రులు చిత్తురుచేరినది మొదలు హంసా దేవి మిక్కిల దైవభక్తి గలదానివలె దేవతలకు నుత్సవములు మున్నగునవి చేయింప మొదలిడెను. ఇట్లు కొన్ని దినములు జరిగెను. దీపావళిపండుగు వచ్చెను. ఆనాఁడు హంసా దేవి చిత్తురునకుఁ గొంతదూరమునఁ గల "గోసుంద"యను గ్రామమున లక్ష్మీపూజఁ జేయించి గొప్పయుత్సవము గావించెను. దానిని దిలకించుట కను నెపమున హంసా దేవి ముకుళు నా సాయంతన మటకంపెను. ముకుళుఁ డాయుత్సవముచు దిలకించి పొద్దువోయినవెనుకఁ దనపరివారముతో గృహాభిముఖుడై వచ్చుచుండెను. నాఁడు మిత్రులతోఁ జెప్పిపంపినరీతిఁ జండుఁ డా సమయమునకుఁ బ్రచ్చన్న వేషమున మఱిగొందఱువిలుకాండ్రితోఁ గూడి ముకుళునిపరివారమునఁ గలిసెను. ఎల్లరును గోటలోఁ బ్రవేశించిరి. "ముకుళునిపరివారమే" యని వారి

నెవ్వ రనుమానింపరైరి. కోట ప్రవేశించినతోడనే మున్ను
తా నంపినమిత్రులెల్లరును జండునకుఁ దోడైరి. ఎల్లరుంగూడి
యా నిశాసమయమున దుర్లయులగు రాణిబంధుగుల నంఠిఁ
బరిమార్చిరి.

ఇవిధంబునఁ జిత్తురు దుర్లయపరులగు నా క్రొత్త
ప్రభువుల బారినుండి విముక్తిఁజెందెను. రణమల్లునిపెద్దకుమా
రుఁడు జోడాయును నాతనిమిత్రులు కొందఱుదప్ప మార్వారు
రువా రందరును హతులైరి. జోడా తనమిత్రులతోఁ గూడి
ప్రాణము దక్కించుకొని మార్వారునకుఁ బారిపోవ మొదలి
డెను. చండశాసనుఁడగు నాచండుఁడు వారి వెన్నంటి తరు
ముచుఁ బోయి హతమార్చి మార్వారునుఁగూడ స్వాధీనపఱచు
కొనియెను. చండుఁ డిట్లు విజయియై మీవారుమార్వారు దేశ
ముల రెంటిని తమ్మునిస్వాధీనపఱచి తనజీవితకాలమంతయుఁ
దమ్మునికి సహాయుఁడై కీర్తిగాంచెను.

బాలకులారా! చండుని పితృభక్తియు ధర్మతత్పర
తయు సత్యనిష్ఠయుఁ జూచితిరా! తండ్రికోర్కి దీర్చుటకై
రాజ్యమును ద్యజించెను. సత్యనిష్ఠకై పెక్కుపాట్లు పడి తమ్ముని
సింహాసనము నిలిపి యతని సేవించెను. పితృభక్తియన నిట్లుండ
వలయుఁగదా.

గురుభక్తి

(ఏ క ల వ్యంశం)

విద్య జెప్పెడువాడు గురుడు; గురుడులేనివిద్య కూడదు. చతుష్షష్టివిద్యలలో నేవిద్య నేర్వవలయు నన్నను గురు డుండవలయును గురుభక్తి యుండవలయును. గురుని యందలిభక్తి గురుభక్తి. గురుభక్తిలేని శిష్యుడు వ్యర్థుడు. విద్య యను సంద్రమును దాటుటకు గురుభక్తి యొకపెద్ద నావ. గురుభక్తిగల్గు నాతఁ డెట్టికోర్కుల నైనను సిద్ధింపఁ జేసికొనఁగలఁడు.

పూర్వ మింద్రాప్రస్థపుర సమీపారణ్యమున హిరణ్య ధన్వుఁ డను నొకయెఱుకు నివసించుచుండెను. వాని కొక సందనుఁడు గలఁడు. అతఁడు మిగుల కుశాగ్రబుద్ధి; కడు గుణ వంతుఁడు; విద్యార్జనాసక్తుఁడు, ఆతనిపే రేకలవ్యుఁడు. ఏక లవ్యనకుఁ దమకులవిద్యయగు బాణవిద్యను బరిపూర్తిగా నేర్వవలయు నను కోర్కి యొదవెను. అస్త్రవిద్యాపాండిత్య గరిమ నందుట కెవరి నాశ్రయించు టుత్తమమా? యని వితర్కించుకొనియెను. కౌరవ పాండవుల కస్త్రవిద్యాగురుం డగు ద్రోణు నాశ్రయించుటే మే లని నిశ్చయించుకొనెను. వెంటనే బయలుదేరి హస్తీపురి కరిగెను. ద్రోణుని దర్శించి నమస్కరించి వినముఁడై నిలిచెను. ద్రోణుఁ డతనిం గాంచి

“ఎవ్వండవు? ఎందులకై యిటు కరుగుదెంచితి” వని యాతని నడిగెను. అందుల కేకలవ్యుఁడు “గురూత్తమా! నే నొక బోయను. నా కస్త్రువివ్యాభ్యాసమునం దభిలాషము కలదు. మిమ్మాశ్రయించి యా యభిలాషముం దీర్చికొనవచ్చితి; ననుగ్రహమున నస్త్రవిద్యను నేర్పు” డని ప్రార్థించెను. దోణుఁడు వానిప్రార్థనమును దోసిపుచ్చెను. “ఓయీ! నీవు శూద్రజాతివాడవు; శూద్రునకు వేదవిద్యాధ్యయనము కూడదు; కావున మేము నీకు ధనుర్వేదమును జెప్పనొల్ల” మనియెను. అపల్కులు వినిసంతనే యేకలవ్యుఁడు మొగము చిన్నబుచ్చు కొనియెను. ‘గురూ! కులహీనుఁడ నైనంతమాత్రమున విద్యా గ్రహణమునకుఁ దగినవాడను గానా? నాయభిలాషముం దీర్పరా? అనుగ్రహ ముంచరా?’ యని మఱియుం బ్రార్థించెను. కాని లాభము లేకపోయెను.

అస్త్రవిద్య నభ్యసించవలయు నను పట్టుదలయు నున్నది. దోణునికడనే యావిద్య నభ్యసించవలయు నను కోర్కెయు నున్నది. కాని యాతఁడు తిరస్కరించెను. ఏకలవ్యు డిఁక నేమిసేయును? గుణవంతుఁడగు విద్యార్థి యెన్నియభ్యం తరములు కలిగినను దనప్రయత్నమును మానునా? దోణు నిపై గురుభావ ముంచి యేకలవ్యుఁడు నిజోద్యోగమునకుఁ గడంగెను. వనమధ్యమునకుఁ బోయెను. మంటితో నొక్క బొమ్మను జేసెను. దానికి దోణుఁ డని పేరుపెట్టెను. అటఁ గల చెట్టుమొదట నొకచిన్న గుడిసెను నిర్మించెను. అం

నీ తి గా థ లు

దీ ద్రోణప్రతిమను నిలిపెను. ఆబామ్మయే ద్రోణుఁ డనుకొని భక్తితో నిత్య మద్దాని నర్పించుచు బాణవిద్య నభ్యసించ మొదలిడెను. భక్తితో జేసినపని ఫలితార్థత నొందకుండునా? శ్రీఘృకాలముననే యేకలవ్యుఁడు ధనుర్విద్యాపారంగతుఁ డయ్యెను. ద్రోణుండు స్వయముగా నేర్పినవారికంటె మొనకాఁ డయ్యెను.

ఇట్లుండ నొకనాఁడు కారవులును బాండవులును వేఁ టాడుటకునై యేకలవ్యుఁడున్న యడవికి వచ్చిరి. వారు వేఁట కుక్కల వెంటనిడుకొని క్రూరమృగములఁ గొట్టుచు హింసించుచు నాయరణ్యమునఁ బడి పోవుచుండిరి. వారివెనుక నరు దెంచునపు డొక వేషి యార్తధ్వని గావించెను. కారణ మరయ నెంచి వెనుదిరిగి వారాకుదుర్మును బరీక్షించిరి. దానియొడల నొక బాణము నాటఁబడియుండెను. “ఈనిర్జనారణ్యమున నెవ్వఁ డిట్లు కావించియుండునా?” యని వా రాతని వెదుకఁజొచ్చిరి. వెదకివెదకి కొంతదూరమున బాణప్రయోగమును నెఱపు చున్న యొక యెఱుకును జూచిరి. అతఁడే తమకుక్కను గొట్టి యుండనోపునని తలంచిరి. “కాని ఇంతదూరముననుండి యిన్ని చెట్లచాటుననున్నకుక్క నీతఁ డెట్లుకొట్టఁగలిగెనా” యనిసంక యించిరి. అయినఁ గానిమ్మని వానికడ కేగిరి. తోడనే వారిని జూచి యేకలవ్యుఁడు నమస్కరించెను. నిజమైనద్రోణుఁడు తన యెదుట సాక్షాత్కరించినందుల కతఁడు భక్తిభావమున నుప్పొంగిపోయెను. ధన్యుడనై తినని తలంచెను. రాజకుమారులం.

దర్జనుఁ డాబోయం గాంచి “ఓయీ నీవేనా మా యీశునక మును గొట్టిన విలుకాఁడ? వని యడిగెను. అందుల కాతఁడు స్వామీ! నేనే గొట్టితిని. “అడవియందు తిరుగుకారుకుక్క గదా” నను తలంపున నానేర్పినశబ్దవేధిలక్ష్యమును సరి జూచుకొంటిని క్షమింపుఁ” డనియెను. అతని శబ్దవేధిత్వము నందలిసేర్పునకు వా రంద తాశ్చర్యమున మునిగిపోయిరి. ఏమియుం బలుకక కొంతసే పళ్లె నిలిచియుండిరి. పిదప నర్జనుఁడు మెల్లగా “నీపే రెయ్యది? నీ వీధనుర్విద్య నెవ్వరి కడ నేర్పితి”వని యాబోయ నడిగెను. ‘అయ్యా! నాపే రేకలవ్యుఁడు.’ మీకెల్లరకు గురుఁడై యస్త్రవిద్య నేర్చుచున్న పూజ్యపాదులగు నీదోణిభగవానులే నాకును గురువులు” అని యాతఁడు బదులుచెప్పుచు వినయమున దోణినికి నమస్కరించెను. దోణిఁ డేకలవ్యునిఁ జూచి “నేను నీకు గురుఁడ నెట్లయితి” నని యడిగెను. వాఁ డందులకు మంటితో నిర్మించియుంచిన తన పూజావిగ్రహమును గురు నకుఁ జూపుచు, “దేశికేంద్రా! నాఁడు తమయొద్ద ధనుర్విద్య నభ్యసించ నేతెంచి తమచే నిరాకృతుఁడనై తమయాకృతి నిట్లు నిల్పికొని యర్పించుచు విద్యనభ్యసించితిని. ఇది యంత యుఁ దమయనుగ్రహమే” యని వినయమున వచించెను. దోణిఁడు వాని గురుభక్తికిని బట్టుదలకును మిగుల సంత సించెను.

అపు డర్జనుఁడు దోణి న్నాంచి “గురువర్యా! విలు

నీ తి గా థ లు

కాండ్రోలో నిన్ను మొనకానినిగా నలుపుదునని నాఁడు నాతో మీ రంటిరికదా? ఇపు డేకలవ్యుఁడు నాకంటెను విలువిద్య యందు గొప్పవాడై యున్నాఁడే? దీని కేమందురు? మీపలి కినపలుకులు నిలుపుకొనరా?" యని దీనముగ ననియెను. ఆపలుకులకు దోషుఁడు కొంతతడ వాలోచించి యాతని కోర్కీ దీర్పవలయుననితలంచి యేకలవ్యునిఁగాంచి చిఱునగవుతో నిట్లనియెను. "ఓయీ! నన్నుఁ బూజించికదా నీవు శరవిద్య నేర్చుకొంటివి? ఇందులకు గురుఁడనైననాకు నీవు గురుదక్షిణ నీయవలదా? అని యనెను. "ఆచార్య! ఇదియే నాకుటీరము. ఇదియే నాధనుస్థాణీరములు. ఇదిగోనాశరీరము. ఇందేది మీకు వలయునో సెలవిండు. సంశయింపక సమర్పించెద" నని యాయేకలవ్యుఁడు భక్త్యుత్సాహము లినుమడింప గురునితో ననియెను. తోడనే యాచార్యుఁడు 'నీకుడిచేతిబాటవవేలి ని'మ్మని యడిగెను. గురుఁడు గోరుటయే తడవుగా నేకలవ్యుఁడు పదనైన బాణమునఁ దనకుడిచేతిబాటవవేలిని ఖండించి నెత్తు టఁ దడిసిన దానిని భక్తితో దోషింపి దోయిలియం దిడి నమస్కరించెను. గురుఁడు సంతసించి శిష్యుని దీవించెను. రాజ కుమారులును బోయనిగురుభక్తిని బ్రశంసించిరి. పిమ్మట నేక లవ్యునివిడ్కిలుతో గురుశిష్యులు హస్తీపురి కరిగిరి.

చూచితిరా! ఏకలవ్యుఁడు! మంటితో బామ్మను జేసి యామంటిబామ్మయే గురుఁడని నమ్మి పూజించి గొప్పవిలు విద్య నార్జించి విలుకాండ్రోలో మొనగాఁడయ్యెనుగదా? ఆహా!

ఏమి యాతనివిద్యార్జనానక్తి! బౌరా! యేమి యాతనినిశ్చల మైన గురుభక్తి! బాలురారా! మీరును గురుభక్తిగలవారై యుండుడు. ఆనక్తితో విద్యనార్జించుడు. ఆచార్యులమెప్పును బడయుడు.

ప్రభుభక్తి

(చాందభట్టు)

పెద్దలు “నా విష్ణుః పృథివీపతిః” అని చెప్పిరి. అనఁగా “భగవంతుండుకానివాఁడు రాజు కాఁడు. రాజునందు భగవంతునియంశ ముండును. అని దీనియర్థము. కావుననే భారత దేశీయులు తమయేలికను దేవునివలె భావించురు. అతనియందు విశేషమగుభక్తిని జూపెదరు. అతనికొఱకు నెట్టిత్యాగముల నైనఁ గావించురు. అట్టివారిలో “చాందభట్టు” అనువాఁడు సుప్రసిద్ధుఁడు.

పండ్రెండవ శతాబ్దియందు హిందూదేశమునందలి యజ్ఞీరురాజ్యమును బృథ్వీరాజు పాలించుచుండెను. కన్యాకుబ్జమును జయచంద్రుఁ డేలుచుండెను. వీరిరువురును అక్కచెల్లెండ్రబిడ్డలు. వీరిమాతామహులఁ డనంగచాలుడు. ఇతనికిఁ బుత్రులు లేరు. కాన నితఁడు తనధిల్లీరాజ్యమును బృథ్వీరాజున కొక్కనికే యిచ్చి మరణించెను. నాఁటినుండియు జయ

నీ తి గా థ లు

చంద్రునకుఁ బృథ్వీరాజుపై ననూయ కల్గెను. అతని నెట్లయిన నోడింపవలయునని జయచంద్రుఁడు తలంచుచుండెను. అతఁడు తనయెడఁ గావించుచున్నకుట్రను పృథ్వీరాజు తెలిసికొనెను. నాఁటినుండి యతఁడును జయచంద్రునిపైఁ బగబూని యుండెను. ఈయిద్దఱ కలహములే భారతమాతకు భరింపరానికష్టములను దెచ్చిపెట్టినవి. ఆమెగౌరవమును స్వాతంత్ర్యమును నాశముచేసినవి. ఆమె బానిసయై యల్లాడుటకుఁ గారణములై నవి.

జయచంద్రుఁడు 'పృథ్వీరాజునెప్పుడు జయింతునా'యని యువ్విఘ్నముచుండెను. ఆపని తనయొక్కనిచే సాధ్యము కానేరదని యతనికిఁ దోచెను. కాన నతఁడు పరుల సహాయము కోరవలసివచ్చెను. హిందూరాజులలో నొకరిద్దఱు తప్ప తక్కినవారు పృథ్వీరాజు నెదుర్కొనుటకు సాహసింపలేక పోయిరి. కావున జయచంద్రుఁడు పరదేశీయుల బాసట సంపాదింపనెంచెను. ఇది కేవలము నిందింపఁదగిన కార్యముగదా!

హిందూదేశమునకు నుత్తరమున మంచుకొండకు నావల తుర్కీరాజ్యము కలదు. దానిని మహమ్మదీయులు పాలించుచుండిరి. మనకథాకాలమున నారాజ్యమునకు "శహబుద్దీన్ ఘోరు" అనువాఁడు రాజు. ఇతనినే మహమ్మదుగోరి యనియుఁ బిలుతురు. ఇతఁడు సమస్తసంపదలకు నిలయమైన హిందూదేశము నాక్రమింపవలయునను కుతూహలముతో నుండెను. అట్టిసమయముననే జయచంద్రుఁ డతనిసాహాయ్యము.

నర్థించెను. కాన గోరీ చంకలుకొట్టుకొనుచు మహాసైన్యముతో వెడలివచ్చెను. జయచంద్రుడు గోరీసహాయముతోఁ బృథ్వీ రాజుపై దండయాత్ర సాగించెను. అతఁడు ప్రారంభించిన పనికి దేశమునందలిరాజు లాగ్రహించిరి. పెక్కురు పృథ్వీ రాజుపక్షమునఁ జేరిరి. ఉభయ సైన్యములకును భయంకర మైన సంగ్రామము జరిగెను. పృథ్వీరాజునకే జయము సిద్ధించెను. కొండంతయానతో వచ్చిన గోరీని పృథ్వీరాజు బంధించి చెఱయం దుంచెను. కాని యతఁడు క్షమాపణ కోరుటచే వెంటనే విడచిపెట్టెను.

గోరీ తన దేశమునకుఁ జేరెను. ఈపరాభవ మతనికి గుండెలలో గాలమయ్యెను. పృథ్వీరాజుపై మరల నాఱుపర్యాయములు దండెత్తివచ్చెను. కాని యెప్పుడును విజయలక్ష్మి పృథ్వీరాజునే వరించుచుండెను. నీతిశాలియగు పృథ్వీరాజు గోరీని బెక్కుసారులు బంధించియు నతఁడు బతిమాలుకొనుటచే మరల విడచిపెట్టు చుండెను. ఇట్లు నిరంతరమును దమప్రయత్నము విఫలమగుటచే గోరీజయచంద్రులు కొన్నాళ్లు మిన్నకుండిరి.

ఇంతలో జయచంద్రునిపుత్రీకయగు సంయుక్తకుఁ బెండ్లియీడు వచ్చెను. ఆమెస్వయంవరమునకు జయచంద్రుడు భూపాలురనెల్లరిని నాహ్వానించెను. కాని పృథ్వీరాజును బిలువఁ డయ్యెను. పైపెచ్చు పృథ్వీరాజుబొమ్మను వాకిట వేలొడఁ గట్టెను. సంయుక్త యా బొమ్మనే వరించి దానిమెడలోఁ

నీతి గాథలు

బూలమాల వైచెను. అప్పుడు జయచంద్రుని కుంగల్గిన యవమానము దుర్భరముకదా! అతఁడు సంయుక్తపై మండిపడి యామెను కారాగృహమునఁ బెట్టెను. ఈ నార్త వెంటనే పృథ్వీరాజునకుఁ దెలిసెను. తన్నుఁ బ్రేమించి గౌరవించిన సంయుక్తను జెఱనుండి తప్పించుట ధర్మమని యెంచి యతండు వెంటనే సైన్యసమేతుఁడై కన్యాకుబ్జము చేరెను. ఈ వార్త సంయుక్త యెఱింగెను. ఆమె నాటిరాత్రి తన చాకచక్యముచే జెఱనుండి తప్పించుకొని పురుషవేషము ధరించి యశ్వా రూఢయై శరవేగమున వచ్చి తన హృదయేశ్వరుని జేరెను. పృథ్వీరాజు ఆమెను మిగుల నాదరించెను. తెల్లవారఁగనే యుభయ సేనలును యుద్ధమునకుఁ దారసిల్లెను. పోరు ఘోరంబుగానాగెను. పృథ్వీరాజు స్వయముగాఁ దనసేనలను నడపెను. తుద కతఁడే విజయమునందెను. తదనంతర మతండు సంయుక్తతోఁ గూడి ఢిల్లీనగరము చేరి యామెయం దధికానురాగంబు చూపుచు భోగపరాయణుఁడై రాజ్యవ్యవహారములయందు శ్రద్ధలేక యుండెను. ఇంతలో దురదృష్టవశమున నతనికిని అతని సేనాపతికిని నభిప్రాయభేదములు వచ్చెను. ఢిల్లీశ్వరుఁడు సేనాధిపతిని దనకొలుపునుండి వెడలనడచెను. సర్దా రీపరాభవమును భరింపలేక పోయెను. ఎట్లయినను బగ తీర్చుకొనవలయునని తలంచి జయచంద్రునిపక్షమునఁ జేరెను. జయచంద్రుని సంతోషమున కప్పుడు మేరలేదయ్యెను. అతఁడు వెంటనే గోరీని సైన్యసమేతముగా రావించెను. మరికొందఱు రాజపుత్రులును

దేశద్రోహులై గోరీకి దోడ్పడిరి. పృథ్వీరాజునకును బెక్కండ్రు రాజులు సాయపడిరి. ఇరువాగులవారికిని స్థానేశ్వరముచేత మహాయుద్ధము నాగెను. పృథ్వీరాజుసైనికులు సాటిలేని శౌర్యముచూపిరి. కాని యీసారి జయలక్ష్మీమహమ్మద్ గోరీని వరించినది. భారత దేశమునకు దుర్దినములు వచ్చినవి. కటకటా! హిందూచక్రవర్తియగు పృథ్వీరాజు గోరీచేతఁ జిక్కెను. అతని కాలుసేతులకు సంకెలలు వేయఁబడినవి. ఢిల్లీపతి వంచినతలతో “నన్ను విడువుము” అని గోరీని కోరెను. నీతిశూన్యుఁడు, దయారహితుఁడునగుగోరీ యతనిని మన్నింపకపోవుచేగాక కన్నులు తోడించి కారాగృహమున నుంచెను. ఢిల్లీసింహాసనముపై గోరీ వెలిగిపోవుచుండెను. జయచంద్రుఁ డతనికి మంత్రియై యుండెను. కాని కొన్నాళ్లకు గోరీ జయచంద్రునిరాజ్యము లాగికొనెను. ఈయవమానము భరింపలేక జయచంద్రుఁ డేటిలోఁ బడి చచ్చెను. దేశద్రోహుల కిట్టిశిక్ష యుచితమే కదా!

పృథ్వీరాజు బోనులోనున్నసింగమువలె గృశించుచుండెను. అతని కీ కష్టదశలోఁ దోడ్పడినమహాపురుషుఁడే చాందభట్టు. అతఁడు పృథ్వీరాజున కాస్థానకవియై, మంత్రియై పేరందినవాఁడు. తనరాజ్యట్టియిక్కట్టులపాలయ్యెఁగదా యని యతఁడెంతయుఁ జింతించెను. ఏయుపాయముచేతనైన నతనిమానమును గాపాడవలయునని భట్టు నిశ్చయించుకొనెను. మెల్లగా నతఁడు గోరీదివాణము నాశ్రయించెను. మధురమైన తిన

నీతి గాథలు

కవితాధారచే దురుష్కచక్రివర్తిని మెప్పించెను. కొలఁది కాలములోనే యతఁడు గోరీని లోఁకఱచుకొనెను. ఒకనాఁడతఁడు పాదుసాయంగీకారము నంది బందెలోనున్న తన చక్రవర్తిని దర్శింపనేగెను. అతనినడకచప్పుడు విని పృథ్వీరాజు “ఎవ రావచ్చువారు” అని పల్కెను. అతనిని జూచుటతోడనే చాందభట్టునకు మఃఖము తలముస్కలయ్యెను. నోట మాట రాదయ్యెను. గద్గదస్వరముతో నతఁడు “రాజశేఖరా నమస్కారము” అనుచుఁ బృథ్వీరాజును సమీపించెను. నూటవైఖరిని బట్టి రాజతనినిగుర్తించి గాఢాలింగనమొనర్చుకొని మిగులవగచెను. భట్టు పొంగిపోరలుచున్నతనశోకము నెట్టకేలకు దిగమింగి “ప్రభూ! మనకు శుభదినములు సమీపమునందే యున్నవి. చింతింపకుఁ” డని తనరాజు నోదార్చి తానుబన్నినయుక్తి నొకదాని నతనిచెవిలో వైచి యాతావు విడిచిపోయెను.

తదనంతర మొకనాఁడు గోరీ కొలువుదీరి వినోదము కొఱకు సభ్యులతో నాయాప్రసంగములు నలుపుచుండెను. కొంతసేపటికి ధనుర్విద్యనుగూర్చినముచ్చటలు వచ్చెను. ఈ విద్యలోఁ బృథ్వీరాజును మించినవాఁ డింతవఱకుఁ బుట్టలే దని చాందభట్టు పలికెను. గోరీ నివ్వెఱగుపడి “భట్టూ! నిజముగా నతఁ డంత గొప్పవిలుకాఁడా?” యని ప్రశ్నించెను.

“సందేహ మేమి? అతఁ డిప్పు డంధుఁడై యున్నను ధ్వనినిబట్టి నూటిగా బాణము విడువఁగలఁడు. ఈవిద్యను ‘శబ్దవేధి’యని యందురు. ఇం దశని కతఁడే సాటి. ఏలినవారికిఁ

ప్రభుభక్తి

గుతూహలము కలదేని పరీక్షింపవచ్చును.* అని చాందభట్టు ప్రత్యుత్తరమొసంగెను. పాదుషా, వెంటనే పృథ్వీరాజును గారా గృహమునుండి సగౌరవముగా సభకు రావించెను. అతనిధనుస్సును బాణములను అతని కిచ్చెను. విలువిద్యయందు మీకుఁ గల నైపుణ్యము నించుక చూపుఁడని యాతనిని గోరెను. ఈమాటసూటినిబట్టి పృథ్వీరాజు వింటియం దొక్కశరమ్మును సంధించి విడిచెను. వెంటనే “అయ్యో! చచ్చితిని చచ్చితిని” అని కేకలుపెట్టుచు గోరీ నేలఁ గూలి విలవిలఁ దన్నుకొని యసువులం బాసెను. అప్పుడే పృథ్వీరాజు చాందభట్టు లొండ్లొరులు పొడుచుకొని దివి కేగిరి.

ఇట్లు తనయేలిక గౌరవమును గాపాడుటకై ప్రాణముల నర్పించిన చాందభట్టుత్యాగము చిరకాలము స్మరింపఁ దగినదిగదా! ఇట్టిప్రభుభక్తిపరాయణులచరిత్రలు నూర్యచంద్రులుండుసంతవఱకు వెలయు ననుటలో సందేహమేమి?

దేశభక్తి

(రాజా ప్రతాప్)

పెద్దలయెడఁ జూపువేమకు భక్తి యని పేరు. ఆప్రేమ శుల్లిపైఁ గలదేని మాతృభక్తి యనియుఁ దండ్రిపైఁ గలదేని పితృభక్తి యనియు గురువుపైఁ గలదేని గురుభక్తి యనియు నందురు. అట్లే దేశముపైఁ గలప్రేమ దేశభక్తి యని పిలుతురు. ప్రతిమనుష్యుఁడును బ్రపంచమునం దన్ని వస్తువులకంటెఁ దన ప్రాణము నెక్కువగాఁ జూచుకొనుట మీరు సాధారణముగాఁ జూచుచున్నారు. మహాపురుషులు, తాము పుట్టిపెరిగిన తమ దేశమునకు విపత్తు సంభవించినచోఁ దమప్రాణములు సైతము నదలి దేశమర్యాదను గాపాడుచున్నారు. ఇట్టివారిలో రాజా ప్రతాపసింహుఁడు ముఖ్యుఁడు.

పూర్వము మేవాడరాజ్యమును 'సిసోదియా' వంశము వాఁడైన యుదయసింహుఁడను రాజపుత్రుఁడు పాలించెను. ఇతని కొక కుమారుఁడు గలఁడు. అతని పేరు ప్రతాపసింహుఁడు. ప్రతాపుఁడనియు, రాజా ప్రతాప్ అనియు నతనినే పిలిచెదరు.

అక్కాలమున మోగలువంశస్థుఁడైన యక్కరు డిల్లీకిఁ బాదుషాహాగా నుండెను. అక్కరు యుద్ధమునందేగాక రాజనీతి యందును మిక్కిలి నిపుణుఁడు. అతనికి రాజ్యసంపాదనయందు కాంక్ష మెండు. హిందూరాజులలోఁ జేరి యొకరిమీఁది

మాటలు మఱియొకరికి జెప్పి వారిలో నైకమత్యము లేకుండఁ జేసి వారినందఱను దుదకుఁ దనకు లొంగజేసికొనియెను. ఈ మాయోపాయమునకు లొంగనిరాజు లేరైననున్నచో వారిపైఁ గఠికటి యుద్ధముచేసి జయించెను. ఎట్లయిననేమి? ఆదినములలో నక్కరుధాటి కెవ్వరు నిలువఁజాలకపోయిరి. కొందఱుభూపాలురు తమరాజ్యములు వదలుకొని యతనికొలువులోనే చేరిరి. కొందఱు క్షణక్షణము సలాములు చేయుచుఁ గానుకలర్పించుచు నతనియాజ్ఞయైనచోఁ దోడిరాజుపైకైనను దాడి వెడలుచుఁ బ్రాణములపైఁ దీసి వదలఁజాలక బ్రతికిరి. కొందఱు తమయాఁడుబిడ్డల నాయకృతునకును, అతని బంధువులకును సమర్పించి యాతనివలన బహుమానములను లిరుదములను బడిసిరి. కొందఱు మహమ్మదీయమతమునే స్వీకరించిరి. ఇట్టిస్థితిలో మేవాడ్ రాజొక్కఁ డక్కరువలలోఁ జిక్కకుండెను కాని యితని ముఖ్యసహాయులందఱు అతని చేతిలోని బొమ్మలైరి. అందుచే నక్కరు మేవాడ్ రాజ్యము నంతను బలిమిమీఁద తన వశమునేసికొనియెను.

ప్రతాపసింహుఁడు పెరిగి పెద్దవాడై రాజ్యముచేయవచ్చునప్పటికి జేరెడునేల తన స్వాధీనములో లేదు. యుద్ధముచేసి సంపాదించెద మనిన సైన్యమును లేదు. తొలుత సైన్యమును బోగొచ్చేకొనియెదమనిన బొక్కనములో రాగిడబైబైనను లేదు. తండ్రి యదివఱకే మరణించెను. ఇక నప్పు డతఁడేమిచేయఁగలఁడు? అమితధనసంపన్నుఁడు, అపరిమితసైన్య

నీ తి గా థ లు

నహాయుడునైన యక్కరుతో నతఁ డెట్లు పోరఁగలఁడు? ప్రతాపసింహుని కిదియే కష్టకాలము. కాని యతఁడు తన పూర్వులయొక్క శౌర్యప్రధానము లయిన కథలను జదువుచు నుత్సాహమును బ్రజ్వలించజేయుచు నరణ్యములో వాసము చేయ మొదలిడెను.

మొట్టమొదట నడవిలోఁ జేరినప్పు డితనికిఁ దోడు భార్యయు బిడ్డలుతప్ప మఱియెవ్వరు లేరు. ఆకాల మీకాల మనక పగలంతయు నెఱ్ఱని యెండలోను రాత్రి యంతయుఁ జీకటిలోను వెన్నెలలోను గడపెను. మధురములగు భక్ష్య పదార్థముల ననుభవింపవలసిన యతఁడు “కాలుచున్న కడు పునకు మండుచున్న గంజి”యనునటులు కొఱ్ఱలతోడను రాగుల తోడను రొక్క జేసికొని తినెను. ఇట్లున్నను అతనిమనస్సు నకు శాంతిలేదు. శత్రువులువచ్చి పైబడుచున్నారని తెలియుటతోడనే యున్నతావునుండి భార్యతోడను బిడ్డలతోడను ఆహారపానములు వర్జించి పెక్కు యోజనములు పరుగెత్తవలసిన వాడాయెను. ఒకనాఁ డక్కరు “నీవు నాకు శరణుజొచ్చిన నీరాజ్యమంతయు నీకిచ్చివేసెద”నని యితనికి వర్తమాన మంపెను. కాని యీ శూరాగ్రేసరుఁడు “పవిత్రమైన బాష్ప రావల్ వంశమునఁ బుట్టి హీనుడనై నే నీపని చేసి నావంశమున కపఖ్యాతి తేజాలను. ఇది ముమ్మాటికి నిజ”మని బదులు పంపెను. చూచితిరా? యితని ధైర్యము, సాహసము, పౌరుషము! ఈమాట వినినంతనే కొందఱు రాజపుత్రనృపాలురు

సిగ్గుదెచ్చుకొని తమ సేనతోఁ బ్రతాపునకు సాయము సేయ శపథము సేసిరి. ఇప్పటికిఁ బ్రతాపునకుఁ గొంతబల మేర్పడెను మేవాడ్ రాజ్యము సాధింపఁబూనుకొనెను.

తనయొద్దనున్న సేనతో మొగలుల నెదిరింప సాధ్యము గాదని ప్రతాపుడు తలచి చాటుచాటున విరోధుల రాజ్యమున నుపద్రవము గల్గింప మొదలిడెను. తానున్న 'కుమల్ నేర్, గోగుండా' అను స్థలముల గట్టిపర్గములఁ గట్టి కాఁపుంచెను. పదపడి గొంత సైన్యమును దీసికొని శత్రురాజ్యములోని గ్రామములపై బడి దోచికొని ప్రజలనందఱ నడవులకు వెడలఁ గొట్టెను. ఇట్లు చేయుటచే గ్రామము లరణ్యములయ్యెను. చూచుట కొక్క మనుష్యుడైనను గానరాకుండెను. వ్యవసాయము పాడైపోయెను. పైగులకు బకులు పోలములలో నవురు గడ్డి మొదలైనవి సందులేకుండ మొలిచెను. అందుచే నా గ్రామము అనుండి వచ్చుపన్నులన్నియు మొగలుప్రభువునకు నట్టమయ్యెను. అంతియే కాదు అతనికిఁ గావలసిన సీమసకులన్నియు నీ పాడువడిన గ్రామములమీఁదుగనే గావలసి యుండుటచే వానిసన్నింటి నొక్కటియైఁ దనకుఁ జిక్కకుండ బ్రతాపుఁడు తోవలో దోఁపిడిదోయించి యపహరించెను. ఇప్పు డ్భయనకుఁ గొంచెము చుఱుకు గల్గెను.

“తురకలకుఁ బిల్లనిచ్చినవారితో నితరరాజపుత్రులు సంబంధ బాంధవ్యములు చేయఁగూడ”దని ప్రతాపుఁడొక కట్టుబాటు సేసెను. అందులకు జయపూర్ జోధపూర్

నీ తి గా థ లు

రాజులు మాత్రము తప్ప మిగిలిన రాజపుత్రులందఱు సమ్మతించిరి. జయపురమునకు మానసింహుడు ప్రభువు. ఈ మానసింహుడు తన చెల్లెలి నక్కరుతండ్రియైన హుమాయూనున కిచ్చెను. ఇతఁడు మిక్కిలి పరాక్రమవంతుఁడు. అక్కరునకుఁ గల్గిన మహావైభవమున కంతయు నితఁడే కారణమని చెప్పవచ్చును. ఒకనాఁ డీతఁ డక్కరునిమిత్రమై దండు వెడలి శత్రుసేనల జయించివచ్చుచు కుమల్ నేర్ దుర్గమున బ్రతాపసింహుఁ డుండెనని తెలిసి యతని జూడఁబోయెను. ప్రతాపుఁ డతని మిక్కిలి గౌరవించెను. భోజనమునకుఁ గూడ నా దినము తనయింట నిల్పెను. కాని తురుష్కునకుఁ బిల్లనిచ్చినవాఁ డగుటచే మానసింహుని పంక్తికిఁ బ్రతాపుఁడు భోజనమునకు రాలేదు. అందుపై మానసింహునకుఁ గోపము వచ్చి భోజనము చేయక యేలేచి నన్ను బిలిచి యగౌరవించినంగులకు నీకుఁ దగిన ప్రియశ్చిత్త మగునని కన్ను లెఱ్ఱజేసి గుఱ్ఱముపై నెక్కిపోయెను. పోవుచున్న యాతనిం జూచి ప్రతాపుఁడు “యుద్ధమునకు వచ్చునప్పుడు నీ మేనల్లునిగూడఁ దీసికొని ర”మ్రని హేళనగాఁ బల్కెను. మానసింహుఁడు ఢిల్లీకి జేరి యీ విషయమంతయు నక్కరునకు గోరంతలు కొండఁతలుచేసి చెప్పెను. అక్కరు మిగుల నాగ్రహముఁ జెంది తన కొమారుఁ డైన సలీమును, మానసింహుని బెద్దనేనతోఁ బ్రతాపుని మీఁదికి బంపెను.

మొగలు సైన్యమును బ్రతాపసింహుఁ డిరువది

రెండువేల రాజపుత్ర భటులతో నెదుర్కొనెను. ఇరువురకు గొన్ని యేండ్లు ఘోరయుద్ధము జరగెను. ఈ యుద్ధమున బ్రతావుడు చూపించిన శౌర్యము, ధైర్యము, వీర్యము నైపుణ్యము చెప్పనలవికాదు. వీని పరాక్రమము నిప్పటికిని రాజపుత్రస్థానమున బ్రతీయింట జనులు పాటలుగా బాడుచుందురు. ఐనను బ్రతావున కీయుద్ధమున జివరకు జయము గల్గలేదు. మొగలు సైన్యమును, సలీమును, ముప్పతిప్పలు పెట్టి మూడు చెఱువులనీరు త్రాగించినను దుద కితని సేనలో బండ్రెండువేలు నశించెను. ఇతని దుర్గములు శత్రువుల యధీనములయ్యెను. ప్రతావునకు మఱల గట్టములు హెచ్చెను. తినుటకు గంచమును బరుండుటకు మంచమును లేని యవస్థ పట్టెను. అట్లున్నను నితఁ డక్కరు శరణు చొరిలేదు. కను గొంటిరా? రాజపుత్రుని చిత్తస్థైర్యము. ఈ విషయమున నక్కరుకొలువులోని ముఖ్యులుగూడ బ్రతావుని ననేక విధముల బొగడిరి.

ఇంతవఱకు బ్రతావునకు దైవబలము చాలలేదు. అందుచే నతఁడు విసిగి సైన్యాదుల బోగ్రుచేసికొనుటకు గొంతకాలము పట్టునని తలచి 'యుద్ధమునకు గొంతవ్యవధి యి'మ్మని యక్కరునకు వర్తమాన మంపెను. ఇది వినుటతోడనే తురుష్కనాథుడు పొంగి ప్రతావుడు తనకు లొంగెనని తన కొలువుకూటమున బల్కెను. ఈమాట వినుటతోడనే కొలువుననున్న పృథ్వీరాజు లేచి "ప్రతావుడు గొంతున నూపి

నీ తి గా థ లు

యున్నంతవఱకు మీకు శరణు చొరఁడు. ఇది సత్యము. మీరు ఢిల్లీపట్టణము కట్టిపెట్టెదమన్నను గాలఁ దన్నును. ఎవరో యతని విరోధు లిట్లు వార్తపంపిరి. నేను నిజము తెలిసికొనెదనని వల్కి తన నేవకునిచేతి కొక లేఖ వ్రాసియిచ్చి ప్రతాపుని యొద్దకుఁ బంపెను. అందులోని విషయము లివి:- “రాణా ప్రతాపసింగ్ జీ! హిందువులగు మేమండఱము మీబోఁటిమహాపురుషులపై నాధారపడి యున్నాము. మీవంటి మహాశయు, లొక తురకరాజును శరణుఁజొచ్చుట కడుంగడు దుఃఖాన్నదము. మీవంశమువారింతవఱకు రాజపుత్రులలజ్జను స్త్రీల పవిత్రతను రక్షించినారు. ఇప్పుడు మీ రా రక్షణభారము వదలుట భావ్యముగాదు. మేము నీచులమై మాయభిమానమును, మాస్త్రీలపవిత్రతను మొగలుల కమ్ముకొంటిమి. మీరిప్పుడు మమ్ముల నుద్ధరింపవలయును. మీకులమర్యాదను నేఁడు తురకల కమ్ముకుడు. మీరిప్పుడు కష్టములో నున్నను మీకుఁదప్పక డైవము తోడ్పడును. లోకమంతయు మీపై నాశపెట్టుకొని యున్నది. మీఖడ్గమే మీకు సాయముచేయును. మీరు శరణుఁగొనిన లాభములేదు.

ఉత్తరము చదువుటతోడనే ప్రతాపునకుఁ బదివేల సైన్యముల బలము వచ్చెను. వెంటనే మొగలులపై యుద్ధము నకు దూఁడెను. ఈసమయమునఁగూడఁ బాపము! ప్రతాపునకు జయములేదు నిస్సృహఁజెంది యతఁడు పాటిపోఁ జూచెను. కాని వెంటనే యతనిమనసున కతఁడే బుద్ధిచెప్పకొని లేని

యత్సాహమునంతయుఁ దెచ్చుకొని జయమైనను మరణమైనను దప్పక యీ పర్యాయము గల్గితీరవలయునని మదించినయేనుల పై దుముకు సింగపుఁగొదమవలె మహమ్మదీయులపై గంతు వైచెను. ఇదే సమయమునఁ బ్రతాపునిపూర్వ మంత్రీయగు 'భామాసా' యనువాఁడు తనయజమానుని దురవస్థ తెలిసి తన కున్నధనము నంతయు నతనికర్పించెను. ప్రతాపుఁడీర్పదియైదు వేలసైనికులతో నీసారి పోరాడెను. దయయనుమాట నీతడవ నతఁడు మఱచి చిక్కిన శాత్రువులనెల్ల నఱకెను. తప్పించుకొని పోవువారినిగూడ వెంబడించి కుత్తుకలఁ గత్తిరించెను. మొదటఁ గుమల్ నేర్ కోటను స్వాధీనపఱచుకొనెను. అచ్చటనున్న 'అబ్దుల్లా'యను మొగల్ సర్దారును సైన్యములతోఁ గూడ నాశము చేసెను. ఇట్లు మిట్టమధ్యాహ్నమునందలి సూర్యునివలె మండిపడుచు నొకటివెంబడి నొకటిగా ముప్పదిరెండు దుర్గములు వశముచేసికొనెను. ఒకటిరెండు దుర్గములు దప్ప మేవాడ్ రాజ్యమంతయు నతని స్వాధీన మయ్యెను. తన శత్రువుగ మూససింహుని రాజధానియైన జయపురమును బ్రతాపుఁడు సేనలఁ బంపి దోపించెను. అక్కరుమంతుని లండ టీతని శౌర్యమును బొగడిరి. ఇంకను గొన్ని దుర్గముల నితఁడు జయింపఁ జూచెను గాని కోరికలు దీరకమునుపే మృత్యుదేవత యతని నెత్తుకొనిపోయెను. ఈతని గురించి యప్పటికవులు వ్రాసిన పాట లిప్పటికిని రాజపుత్రస్థానమున నాబాలగోపాలముచేఁ బాడఁబడుచున్నవి.

జీవకారుణ్యము

(బుద్ధుఁడు)

జీవులయెడఁ జూపుకారుణ్యమునకు జీవకారుణ్యమని పేరు. కారుణ్యమనఁగా దయ. ఇట్టిదయ మానవులనుగుణము లలోఁ బ్రధానమైనది. దయలేని మానవుఁడు దానవుఁడు. అన్ని మతములవారును దయాగుణ మావశ్యకమని చెప్పుచున్నారు. దయావంతులలో బుద్ధుఁడు చాల గొప్పవాఁడు. అతని చరిత్ర పవిత్రమైనది. కావున నెల్లరును దానింజదువుట యవసరము.

ఉత్తరహిందూస్థానమున హిమాలయపర్వత సమీపమున గపిలవస్తువను పట్టణ మొకటి కలదు. దానిని దాదాపు ఇరువదినాలుగువందలయేండ్లనాఁడు శుద్ధోదనుఁడను రాజు పాలించుచుండెను. అతఁడు శాక్యవంశమున మిగుల వాసి గాంచెను. అతనికి మాయా నేవియు గౌతమియునను భార్య లిద్దఱు గలరు. అందు మాయాదేవి పెద్దరాణి. ఆమె పతిభక్తియందును దైవభక్తియందును బేరుగాంచెను. పేదసాదలయం చీమె కాదరము హెచ్చు. ఈనాఠీమణి కొన్నాళ్ళకు గర్భవతి యయ్యెను. నవమాసములు నిండినవెనుక నొక సుముహూర్తమున దివ్యలక్షణ సంపన్నుఁడగువుత్సానాకని గనియెను. కాని దురదృష్టవశమునఁ బ్రసవించిన యేడవనాఁడే యామె మరణించెను. తరువాత శుద్ధోదనుఁడు బిడ్డకు జాతకర్మాదులు జరిపి

సిద్ధార్థుడను పేరు పెట్టెను. ఆతనిరెండవభార్యయగు గౌతమి సిద్ధార్థుని గన్న బిడ్డవలె బెంచుచుండెను. ఆబాలుడు క్రమ క్రమముగా బెరిగి యై దేండ్లవారి డయ్యెను. అంతట రాజు సిద్ధార్థునకు విద్యాబుద్ధులు నేర్పింపనెంచి మహాపండితుండగు సుసాధ్యాయు నొకని రావించి కుమారు నతని కప్పగించెను. సిద్ధార్థుడు కుశాగ్రబుద్ధి. కావున గౌలదికాలములోనే యతఁడు గురువుగారి మనస్సు నాకర్షించెను. సర్వవిద్యలు నేర్చెను. సామునం దారి తేరెను. సత్యము మున్నగు సుగుణము లతని కలంకారము లయ్యెను. అతని నడవడి నెల్లరును మెచ్చుకొనుచుండిరి.

సిద్ధార్థునకుఁ బదియేండ్ల వయస్సు వచ్చెను. ఆటపాట లపై నాతనికి నాసక్తి హెచ్చెను. ఒకనాఁ డతండు దేవదత్తుఁడు మొదలగు చెలికాండ్రోగూడి యుద్యానవనమున విహరింప నేగెను. అవ్వనము కమ్మని పువ్వులతోడను దట్టమైన పొద రిండ్లతోడను నిర్మలములగు సరస్సులతోడను గన్నులకు విందొసర్చుచుండెను. రాజకుమారుఁడు దానిసౌందర్యమును గాంచుచు సంతోషపరవశుండగుచుండెను. అప్పు డాకాశమార్గమున నంచలబారొకటి ప్రయాణము చేయుచుండెను. సిద్ధార్థుఁ డా హంసలను వీక్షించి తన చెఱునున్న మిత్రులకుఁజూపి వాని యందచందములను వర్ణింపసాగెను. ఇంతలో దేవదత్తుఁడు దయాశూన్యుఁడై ధనుస్సునం దొక్క వాడిబాణంబును సంధించి చక్కఁడనాలచుక్కయగు నొక్క హంసను కొట్టెను.

నీ తి గా థ లు

పాప మాహంస వెంటనే విలవిల దన్నుకొనుచు నేలఁ
 గూలెను. దానిశరీరము రక్తమయమయ్యెను. కన్నులు తేలి
 పోవుచుండెను. ఈదృశ్యమును జూడఁగనే సిద్ధార్థుని హృదయ
 ము కరఁగి నీరయ్యెను. అతఁడాహంసను మెల్లగానే తీతనతొడ
 పై నిడుకొని విఠిగినఱెక్కలను నవరించి రక్తమును దుడిచెను.
 తరువాత సిద్ధార్థుఁ డాపులుఁగుమేనిలో నాటుకొనియున్న శరం
 బును నేర్పుతో లాగివైచెను. అపు డా హంస తొల్లిటికంటె
 నెక్కుడుగా బాధపడుచు గిలగిలఁగొట్టుకొనెను. రాళ్లు కరఁగు
 నట్లు రోదనము చేసెను. అంత సిద్ధార్థుఁడు 'అక్కటా! యీ
 హంసబాధ హెచ్చుటకుఁ గారణమేమి? దీనిశరీరములో గ్రుచ్చు
 కొని యున్న ములికిని సైతము తీసితినిగదా! బాణమును లాగిన
 వెనుకనే దీనినొప్పి యధికమైనట్లు తోచుచున్నది. ఏమి యీ
 వింత' అని పెక్కుభంగులఁ జింతించెను. అనంతర మతని కొక
 యూహ తోచెను. వెంటనే యాబాణమును దనతనువునందు
 గుచ్చికొని కొంతతడ వుంచి మరలఁ బెకలించెను. బాణము
 శరీరమునం దున్నప్పటికంటె వెలికి వచ్చిన తరువాతనే
 బాధ హెచ్చయ్యెను. హంసపడుచున్న వేదనకుఁ కారణ
 మెద్దియో యతనికిఁ దెలిసెను అంత సిద్ధార్థుఁ డా యంచ
 కష్టదశకేంతయుఁ జింతించి యరటిమొప్పువలె నతి కొమల
 ముగా నున్న దానిఱెక్కలను మెల్లమెల్లగా కొన్ని పసరు
 మందులు సంపాదించి గాయములపైఁ బూసెను. ఎన్నియో
 యుపచారములు నల్పెను. పక్షిప్రాణములు కుదుటఁబడెను.

జీవకారుణ్యము

గాయములతీపు తగ్గెను. హాస ప్రేమపూరితములైన చూపులతో సిద్ధార్థుని మొగమువంకఁ జూచుచుండెను. సిద్ధార్థుని ముఖమున సంతోషము చిందులు తొక్కుచుండెను.

ఇంతలో నా మరాళమును గొట్టిన దేవదత్తుఁ డచ్చోటికివచ్చి రాజకుమారునిగాంచి “మిత్రమా! యీ హాసను నేను గొట్టితిని. ఇది నాసొత్తయినది. కావున దీనిని నాకు నొసంగుమని కోరెను. సిద్ధార్థుఁ డందులకు నంగీకరింపక యతని కెట్లనియెను. “దేవదత్తా ఎంతకఠినకృత్యము గావించితివి. సౌందర్యరాశియై శరత్కాలపు మబ్బుతునుకవలెనున్న యీ యంచను గొట్టుటకు నీచేతు లెట్లాడెను? నీవు నేర్చిన ధనుర్విద్య యిట్టి సాధుజంతువులఁ జంపుట కుపకరించెనా? మేలు! మేలు! వైపెచ్చు నీకు దీనిపై హక్కుగలదని పలుకుచున్నాఁడవు. ఇది పొరపాటుమాట. ఈహాస నీబాణముచే బాణములు విడచునేని నీసొత్తు కాగలదు. అట్లు కానినాఁడు నీకు దీనిపై నధికార మావంతయు నుండఁజాలదు. ఉండుననిపలుకుట యధర్మము. అనుచితము. అదృష్టవశమున నే నీ ఖగంబును బ్రతికింపఁ గల్గితిని. దీని యాపదను దొలఁగించుటకై యెన్నియో ప్రయత్నములు సల్పితిని. పెక్కుబాధ లనుభవించితిని. కావున నీపక్షిపై నాకే యధికారము గలదు. కాని యిది యితరుల సొత్తు కానేరదు. తదనంతరము దేవదత్తుఁడించుక యాగ్రహించి సిద్ధార్థా! నీమాటలధోరణి విపరీతముగా నున్నయది. ఈధర్మ శాస్త్రము నెచ్చటనేర్పితివి! వేటలో దెబ్బతిన్న జంతువు చచ్చి

నీ తి గా థ లు

నను జావకున్నను అది వేటకానిదే! దానిపై నితరుల కృష్టి స్వామ్యమును ఉండఁబోదు. క్రిందఁబడి లేవలేక యల్లాడుచున్న యీపులుగును నీవెట్టి తోడపైఁ బెట్టుకొన్నంతమాత్రముననే నీకు దీనిపై సాధికారము రాఁజాలదు. కావున మారాజక నాహంసను నా కర్పింపు మని నెల్కెను.

సిద్ధార్థుఁడామాటలను విని దేవదత్తా! నీవు వృధా కల హించుచున్నావు. ఉద్యోగమును జెందకుము. అది వివేకమును సమూలముగా నాశము చేయును. నాశాలులు నీకు సమంజస ములుగాఁ దోచక పోవచ్చును. ఇంతమాత్రమున ఎచ్చెడి ప్రమాదమేమి? ఈధర్మసం దేహమును దీర్చగల నేర్పరులు మన సంస్థానమునఁ బెక్కుమంది గలరు. వారిచెంతకుఁ బోవు దమురచ్చు? అని దేవదత్తునొడఁ జీచి యతనిని దన వెంటసిను కొని రాజసభకుఁ జేరి యందలి పఁ డితులం గాంచి వారిని దనకును దేవదత్తునకును సంభవించిన వివాదమును ఒరిష్కరింపుడని వినయపూర్వముగా వేడుకొనెను. అపుడు ధర్మమర్మముల నెఱిగిన విద్వాంసు డొకం డిట్లనియె.

“లోకమునందలి సర్వజంతువులకును బాణము ముఖ్య మైనది. దానిని రక్షించుకొనుటకై పాణి యెట్టి త్యాగము నై నను గావించును. అట్టిప్రాణము నెప్పుడు కాపాడునో వాడే దాని కధికారి. ఇందుకు సం దేహములేదు. కనికరములేక ప్రాణు లను హింసించువారికి వానిపై హక్కు సిద్ధింపనేరదు. ఈసిద్ధార్థుఁడు జాలిగుండెతో నీయంచను గవ్వదశనుండి తప్పించెను.

జీవకారుణ్యము

దీనిశరీరమందున్నయలుగును లాగెను. గాయములకు మందులు వైచెను. దీని కాహారాదు లొసంగి, తగిన యుపచారములు గావించెను. మృత్యుముఖమునుండి తప్పించి యీపక్షిని రక్షించెను. మరియు వేటలో దెబ్బతిన్న జంతువు ప్రాణమున్నంత వఱకును వేటకానిది కాజాలదు. ఈధర్మంబు సుప్రసిద్ధమైనది. కావున నెల్లవిధముల నీహంస సిద్ధార్థునిదే" అని పల్కగా రాజును, సభ్యులును ఆపండితుని బుద్ధివిశేషమును సిద్ధార్థునిజీవకారుణ్యమును వేయివిధంబులఁ గీర్తించిరి. అది మొదలు సర్వజనులును బ్రాణిహింస మహాపాపమనినమ్మి జీవకారుణ్యముతో మెలంగ నారంభించిరి. అహింసవంటి ధర్మము వేఱొకటిలేదు గదా ?

తదసంతరము సిద్ధార్థుఁ డాయంచను కమంగమ గారాబముతోఁ బెంచి తెక్కలను గాళ్ళును బాగుపడిన వెంటనే మింటికి వదలెను. అది పరమాసందముతో నెగిరిపోయి తన బంతుగులం గలిసికొని సుఖించెను.

సిద్ధార్థుఁడు నిరంతరము నిల్లే పెక్క సత్కార్యము లొనరించి కొన్నాళ్లకు బుద్ధుఁడై ప్రసిద్ధి కెక్కెను.

స్వయంకృషి

(బుకర్ - టి - వాషింగ్టన్)

మనుజుడు పుట్టినప్పటికంటే బెద్దవాడగుటకు నాహారము తీసికొనవలయును. అటులనే ప్రాణినిషయమునందును అభివృద్ధి నొందుటకుఁ గృషి చేయవలయును. ఎవఁడు వృద్ధి నొందఁ గోరునో వాఁడు తానే యాహారముఁ గొనవలయును. తానే ప్రయత్నము చేయవలయును. ఇట్టికృషినే స్వయంకృషి యందురు.

మనుష్యుడు ప్రయత్నము చేయక యేమియు ఫలము నొందనేరడు. ఇంట బియ్యమున్నను వంతుకొని భోజనము చేయక ఆకలి తీఱనేరదు. నువ్వులలోఁ దైలమున్నను గాను గాడక తీసుకొనలేము. గనులలో నెంత బంగారమున్నను, ద్రవ్యి తీసి, బాగుచేసికొనక లాభము పొందనేరము.

మానవునకు నితరులనుండి వచ్చుసాహాయ్యముకంటే స్వయంసాహాయ్యము మేలైనది. స్వయంసాహాయ్యమున్న వానికే దేవుడు సాహాయ్యమొసరించును. ఇట్టి వారిమూలముననే లోక మభివృద్ధి నొందుచుండును. వారిచరిత్రములు మన కవశ్య పఠనీయములు; అవశ్యాచరణీయములు. అట్టి చరిత్రపురుషులలో బుకర్-టి-వాషింగ్టన్ నొకఁడు.

వాషింగ్టను అమెరికాలోని వర్జీనియా రాజధానిలో జన్మించినాడు. ఇతఁడు నీగ్రోజాతివాడు. నీగ్రోజాతివారి నాదేశములందుఁ గడునీచముగఁ జూచుచుందురు. వారు గ్రామములందుఁ దక్కిన వారితో బాటు నివసింపరాదు. వారితోఁ గలసి తిరుగరాదు. వారుచదువుకొను పాఠశాలలలోఁ జదువుకొనరాదు. ఇంతయేల? వారు మనుష్యులవలె నుండరాదన్న మాట. పశువులవలె నీగ్రోవారిని అమ్ముకొనుటయుఁ గొంతకాలము క్రిందట జరుగుచుండెడిది. కాని కొలది కాలమునుండి బానిసవ్యాపార మాగిపోయినది. అయినను మిగిలిన పరిస్థితు లింకను బూర్తిగ నశింప లేదు. ఇతర దేశస్థుల యిట్టి యాచారములను విన్నప్పుడు మన కాశ్చర్యముగలుగవచ్చును. కాని మనము మాలమాదిగలను జూచెడి దృష్టి యింతకంటె విశాలమైనదా? వారిని మనము మనుష్యులవలెఁ జూచుచున్నామా? వారు మన యింటిచెంత నిల్లుకట్టుకొని నివసింపనంగీకరింతుమా? మనము భోజనముచేయు గ్రహమున వారు భోజనముచేయుటకు మన మనస్సొప్పకొనునా? దీని కంఠటికిని గారణము మన యజ్ఞానమేగదా! వారేమి మానవులు గారా! కాని యీ పరిస్థితులను సంస్కర్తలు మార్పఁ బ్రయత్నించుచున్నారు. ఈ క్రూరాచారము లెంత శీఘ్రముగ మాటిన దేశమున కంఠమేలు. 'పశు పక్ష్యాదులను నయితము నీతో నమానముగఁ జూడుము' అని బోధించిన

నీ తి గా థ లు

హిందూమతమునఁ మనుష్యుని సయితము మనుష్యునివలె జూడలేకపోవుట యెంత దౌర్భాగ్యము!

వాషింక్షను తల్లిదండ్రులు కడుబీదలు. వారుండునది యొక చిన్నగుడిసె. తండ్రియుఁ దన భార్యపుత్రుల చెంత నుండుటకు నోచుకొనకపోవుటచేఁ గుమారునిపాలన పోషణ భారమంతయుఁ దల్లిపైన పడెను. ఆమె యుదయమునుండి యస్తమయము దాఁకఁ గూలిపనిలోఁ గడవవలసియుండుటచేఁ బుత్రునిఁ జూచుకొనుచుండు భాగ్యము తక్కువకనుక వాషింక్షను గాలికిఁ బెరుగవలసివచ్చెను. ఏ డెనిమి దేండ్లు పైఁబడిన నాటినుండియు నితఁడును నొక యయ్యయొద్దఁ బనిచేయవలసి వచ్చెను. తెక్కయాడిననేగాని డొక్క యాడదుగదా!

ఇతఁడు తన యజమానుని యింట పనిచేయుచు నా యింటిబాలురు చదువుకొనుచుండుట చూచుచుండువాఁడు. 'వారివలె జదువుకొనుచున్నచో నెంత బాగుగానుండును' అని ముచ్చటపడుచుండువాఁడు. కాని యేదీ యతని కా యవ కాళము! అయినను అతఁ డా పిల్లలు పాఠవైచిన చిన్న చిన్న బొమ్మల పుస్తకములను దీసికొని తీటికదొఱగినప్పుడు పాఠ శాలాగృహద్వారమునొద్ద కేగుచుండువాఁడు. కాని లోనికి పోవుటకు సాహసములేదు. సాహసించినను దరిదుఁడగు నీ నీగోబాలుని లోనికి రానిచ్చువా రెవ్వరు?

కొన్నా శృయినతరువాత నితఁ డుప్పుబట్టిలలోఁ బనిచేయ

నారంభించెను. ఉప్పుప్రోగుచేసి పీపాలలోఁజోసి తామునింపిన పీపాలపైఁ దమవరుససంఖ్యను వేయుచుకొనవలయును. వాషింగ్సు తమపీపాలపైఁ బ్రతిదినము నొక్కయంకె వేయుచుండుట గాంచి దానిని గుర్తుబట్టి, వేయుట నేర్చుకొనెను. ఇది యతఁడు మొదటనే నేర్చుకొన్న వాఁత. అంతవర కొకయక్షరమైన సతనికి రాదు.

అతనికి జ్ఞానముకలుగుచున్న కొలఁదియుఁ జదువుకొనవలయునను సభిలాషము పెంపొందసాగెను. కనుక నెప్పు డవకాశము దొఱకునాయని తహతహలాడు చుండువాఁడు. అప్పుడతఁడు తనతల్లిని బ్రతిమాలి యొకప్రాతబాలశిక్షనెట్టలో తెప్పించుకొనెను. కాని యేమిలాభము? నీగోలలో జదువుకొన్నవా రెవ్వరును లేరు. తెల్లవారియొద్దకుఁ జదువునేర్పమని యీతఁ డరుగలేడు. అయినను దీవ్యాభిలాష యున్నవానికి - ప్రయత్నమునేయువానికి చదువురాకపోవునా? అతఁడువిన్న యక్షరములవరుసను బుస్తకమునందున్న వరుసతో జతపరుచుచు నెట్టలో ఒకటిరెండు వారములలో నక్షరములు వ్రాయుటకుఁ జదువుటకు నేర్చుకొనెను.

అప్పటికి నీగోలకు దేశమునఁ గొంత స్వాతంత్ర్యము లభించియుండుటచే వారుచదువుకొనఁదలంచి రాత్రిపాఠశాలలు పెట్టించుకొనిరి. అవి ఆదివారపుఁ బాఠశాలలుగ స్థాపితములయినవి. అందుచే వాషింక్ట్ నొకరాత్రిపాఠశాలకేగుచు జదువుకొన నారంభించెను. తరువాతఁ బగటిబడులును నారం

నీ తి గా థ లు

భము లయినవి. కాని యాబాలుఁడు కూలినాలిచేయుచుఁ గొంతనంపాదించుచుండుటచే నితఁడు పగటిపాఠశాలకేగి చదువుకొనుట కవకాశము లభింపకపోయెను. అయిన నతఁడు మాత్రము నిరాశచెందలేదు. ఉదయము తాను జేయవలసిన పనులనెల్లఁ దెల్లవారుజాముననే లేచి తొమ్మిదిగంటలకు ముగించుకొని యప్పుడు బడికివెళ్ళువాఁడు. బడివిడచినపిమ్మట సాయంతనము తాను జేయవలసియున్న తక్కుంగలకార్యము నెఱవేర్చువాఁడు

ఇట్లు పరిశ్రమచేయుచు నతఁడు పాఠశాలావిద్యార్థుల లోనెల్ల మిన్నయై యుండెను. అతఁడు కొంతకాలమునకుఁ బిమ్మట నుప్పుబట్టిలలోని పనిమాని బొగ్గుగనులలోఁ బనిచేసెను. కొంతకాలము వ్యక్తులయొద్దఁ బనిచేసెను. ఎచ్చటఁ బనిచేయుచున్నను దన లక్ష్యము నేమఱక పాఠశాల యెంత దూరముననున్నను రాత్రులయం దేగి చదువుకొనుచు వచ్చుచు నుండువాఁడు.

ఇటులుండఁగా నొకమాఱు దూరమున నొక తావున నీగోల కొక యున్నతపాఠశాల యేర్పఱచినట్లు వినెను. వినుటయే తడవుగ ఎంతదూరముననున్నదో తెలియకయే యచటికేగి విద్యాభ్యసన మొనరింపవలయునని నిశ్చయించుకొనెను. కాని యతఁ డితరుల సేవలో నియమితుడై యుంటచే వెంటనే పోవఁజాలకపోయెను.

తరువాతఁ గొలఁదికాలముననే యతఁడు బయల్పడ
లెను. పట్టనమా అతిదూరము. ఐదువందల మైళ్లు. చేతిలో
రోక్కము పూజ్యము. అయినను వెనుకాడుట యెఱుఁగఁడు
గదా! కాలినడకనే పయనించుచు, నెవరేని యన్నము
పెట్టినఁ దినుచు, లేదేని మంచినీటితోడనే యాఁకటిచిచ్చు
నార్పుకొనుచు, నేదేని బంటిదొఱకినచో దానిపైఁ గొంత
దూరమేగుచు నెట్టులైననేమి నానావస్థలంబడి చిట్టచివర
కాపట్టణముఁ జేరఁగలిగెను.

అటఁజేరి పాఠశాలయందుఁ బ్రవేశించి, పాఠశాలాధి
కారుల యాజ్ఞల నెఱవేర్చుచుఁ గొంతకర్చును దగ్గించుకొనుచు,
విద్యాభివృద్ధిచే వారిని మెప్పించి, తన్ములమున గొంతకర్చును
దగ్గించుకొనుచు నా పాఠశాలావిద్య సమగ్రముగ నభ్య
సించెను.

తరువాత నొక కళాశాలయందుఁ బ్రవేశించి యటులే
యచటి విద్యనుగూడఁ బూర్తిచేసి తన యిఱువనిరెండవయేట
ఎమ్. ఏ. పట్టమును, బహుమానపురస్కరముగ స్వీకరించెను.
ఇట్లతఁడు తీవ్రాభిలాషతో, నిరంతర పరిశ్రమతో, మొక్క
వోనిపట్టదలతో విద్యాపాండిత్యమును సంపాదించి, చదువు
నకు మాత్రమేకాక, సద్గుణములకును బెట్టినదిపేరై, దేశమున
నందఱకు నాదర్శపూరుషుఁడై విరాజిల్లుచున్నాఁడు. ఇట్టి
ప్రయత్నశీలురు ఫలమునొందుట కబ్బరమా?

నీతి గాథలు

విద్యావాసన బొత్తిగా నెఱుగని కొందఱకు విద్యార్జనము నేయుట కనుకూలముగా 'టెక్నీజీ'లో నొకచిన్న పాఠశాల నారంభింపఁదలఁచిరి. అందులకుఁ దగిన యుపాధ్యాయుఁడెక్కడ దొరకునాయని గాలించి చివరకు మనవాషింగ్టను నా పదవిని నిర్వహింపఁగోరిరి.

వాషింగ్టనుగూడ ధనార్జనము ప్రధానముగా నెంచుకొని సరకారు నొకరీలకును, అధికారుల యనుగ్రహమునకును ధనవంతుల ప్రాప్తునకును బాటువడువాఁడు. విద్యావ్యాప్తికి బాటువడవలయునని యతని తలంపు; కాన నాబడి నారంభించెను. ప్రారంభమునం దా పాఠశాలావిద్యార్థులు పన్నిద్దఱు మాత్రము. అయినను వాషింగ్టను పట్టణలవలనను, బోధననైపుణ్యమువలనను, సద్గుణముల వలనను, ఆపాఠశాల ప్రజాదృష్టి నాకర్షించినది.

కొలఁది కాలమునకే విద్యార్థు లెక్కువగాఁ జేరసాగిరి. ఉపాధ్యాయుల యవసరము పెరిగెను. కనుక నతనికి సహాయులుగా నుపాధ్యాయులు చేరుచువచ్చిరి. ఆపాఠశాలా పోషణమునకై ధనవంతులు దానములు చేయఁబూనిరి. సరకారు వారు ధనసహాయ మొనర్ప నారంభించిరి. ఇట్లు క్రమక్రమమున నా పాఠశాల యొక కలాశాలయయినది. దానికధ్యక్షుఁడు (ప్రిన్సిపాలు) మనవాషింగ్టనే.

అకలాశాలయందు జదువునకు మాత్రమేగాక చేతిపనులకును బాధాన్యముగలదు. కనుక నమెరికా దేశములో నత్యున్న తదశలోనున్న విద్యాశాలలలో నదియొకటి. దానియందు దిప్పుడు వేలకొలది విద్యార్థులున్నారు. సేవకులుగాని, యుపాధ్యాయులుగాని దరిదాపుగ మూడువందల మంది యున్నారు. ఆవిద్యాలయమునకు గొన్ని వేలయకరముల పౌలమును, గొన్ని వందలకోట్ల రూపాయల విలువగల యాస్తియు నున్నది. పెక్కు రాజ్యములనుండియే కాక యితర ఖండములనుండియు నక్కడ జదువుకొనుటకుఁ బోవుచుందురు. వాషింగ్టన్ నికను దానికై తనశక్తిని ధారపోయుచునేయున్నాఁడు.

విద్యార్థులారా! ఇంతమహాకార్యమును నెఱవేర్చుచున్న యాతఁడెవరో తెలియునా? కూటికి గుడ్డకులేక కూలినాలి చేయుచు రాత్రిపాఠశాలలలో నెట్టులో తిప్పలు పడుచు బట్టుదలతోఁ బ్రయత్నము చేసిన యాదరిద్రునిగోబాలుఁడే నుమా?

సత్యము

(అబ్దుల్ ఖాదర్)

సత్యము సర్వశ్రేయము. సత్యమువలననే నమస్తపుణ్యములు లభించును. సత్యముదప్పనివానికి గీఁ డెన్నఁడును రాదు. వేయియశ్వమేధములను జేసినఫలమైనను ఒక్కసత్యము సమానముగాదు. సత్యమువలననే శాశ్వతమైన సుఖములు గల్గును. ఎల్లప్పుడును సత్యము పలుకువానిని భగవంతుఁడు ప్రేమించును. వానికి మోక్షమునుగూడ నిచ్చును. అసత్యము మహాపాపము. పరియాచకమునకైన నబద్ధము పల్కరాదు. అసత్యవాదిని భగవంతుఁడు సరకమునఁ దోయును. సత్యమే వ్రతముగాఁగల మహాపురుషులచరిత్రము లెన్నియో మనగ్రంథములఁ గలవు.

‘అబ్దుల్ ఖాదర్’ అను మహ్మదీయబాలుఁ డొకఁడు. అతనిచిన్ననాటనే తండ్రి మరణించెను. అతనితల్లి యతని నెంతయో గారాబమునఁ బెంచెను. కాని తండ్రిలేని యా బిడ్డకుఁ చిన్నవయస్సుననే ధనము సంపాదించవలసిన యక్కఱ పట్టెను.

అతనిగ్రామమున నొకవర్తకసంఘము గలదు. ఆసంఘ ముప్పుడప్పుడు విదేశములకుఁ బోయి వ్యాపారము చేయుచుండెడిది. ఒకనాఁ డా సంఘమువారు పరదేశములకుఁ

స త్య ము

బయనమగుట యెఱింగి యబ్దుల్ ఖాదర్ తానుగూడ వారితోఁ
 బోధలంచెను. ఈ విషయము తల్లియెఱింగి కుమారుని బిలిచి
 తనప్రక్కను గూర్చుండఁబెట్టుకొని కన్నుల దుఃఖము పొరలి
 వచ్చుచుండ “నాయనా! దురదృష్టవశమున మీతండ్రి చనిపోవు
 టచే నింతచిన్నవయస్సుననే ధనసంపాదనభారము నీమీఁద
 బడినది. ఆఁడుదాననగు నే నేమియుఁ జేయఁజాలకున్నాను.
 నీవిప్పుడు విదేశములకుఁ బోవుచున్నావు. మార్గమున నెన్ని
 కష్టములనో దాటవలసియున్నది. పరదేశములకుఁ బోయిన
 వారు ప్రాణములతోఁ దిరిగివచ్చుట దుర్లభము. పదునాలుగేండ్లు
 అల్లారుముద్దుగా బెంచిన నిన్నిప్పుడు వీడవలసివచ్చెఁ
 గదాయని దుఃఖమున నాకడుపు తఱుఁగుకొనిపోవుచున్నది.
 నా కన్నతండ్రి! యిప్పుడు గాకున్న భగవంతునియొద్దనై నను
 మనమిర్వరము గలసికొనఁగలము. నీకుఁ గావలసిన యక్క
 ఱు దీర్చుకొనుటకై నలువది రూప్యములు నీ కప్పుకొనెడి
 బాంతయం దిమిడ్చి కుట్టితిని. సుఖముగాఁ బోయిరమ్ము. పర
 మేశ్వరుఁడు నీ కన్నివిధములఁ దోడగునుగాక. కాని కుమారా!
 నా కొక యభిలాష గలదు. ఎట్టి యపాయస్థితియం దైనను నీవు
 సత్యమునే వచింపవలయు” ననెను. అబ్దుల్ ఖాదర్ “ అమ్మా
 నీమాట నే నెన్నఁడును జవదాటువాఁడను గాను. పోయివచ్చె
 దను సెలవిమ్ము” అని తల్లికి సమస్కరించి వర్తకసమూహ
 మును జేరెను.

నీతి గాథలు

వర్తకులతో నబ్బల్ ఖాద రెన్నిది దినములు సురక్షితముగాఁ బ్రయాణము చేసెను. తొమ్మిదవ దినమున వా రొక ఘోరాటవిని బ్రయాణముచేయుచుండిరి. మార్గమధ్యమున దారి దోపిడికాండ్రు వారి కెదురైరి. బేహారులు పరువెత్తఁజూచిరి గాని దొంగలు వారివెంటబడి కలధనమంతయుఁ దోచుకొనిరి. అబ్దుల్ ఖాద రొక్కఁడు మిగిలెను. చివరకు దొంగలు వానియొద్దకుఁ గూడ వచ్చి చుట్టనుగ్రమ్మిరి. అందొకదొంగ యా బాలునిజూచి “ఓరీ! నీయొద్ద నెంతధన మున్నదో? నిజము చెప్పు” మనెను. అందుల కాకుట్టఁడు “ నాయొద్ద నల్వదిరూపాయలు గల ” వనెను. అందుల కా తస్కరుఁడు “ ఏమిరా? పలువా! మాతో నగతాళి యాడుచుంటివా? నీయొద్ద నేమి? నల్వది రూప్యము లుండుటేమి? నిజము చెప్పు” మనెను. అతఁడు ‘ నా యొద్ద నిజముగా నల్వదిరూకలుండె’ ననెను. ఆ మాట లాదొంగ విశ్వసింపలేదు. ప్రక్కనున్న మఱియొకఁడు “ఓరీ! నిన్నిప్పుడు చంపుమనెదవా? నిజముచెప్పెదవా? నీయొద్ద నెంతధనముండెనో చెప్పు” మని కన్నులెఱ్ఱఁజేసి బెదరించియడిగెను. అబ్దుల్ ఖాదర్ కొంచెమైనను జలింపక ‘నాకప్పుడు బొంతలో నల్వది రూపాయలు నిశ్చయముగా గల’ వనెను. అంత నతఁడు మిగిలినవారిం జూచి ‘ఏఁడు నిజముచెప్పనటుల ద్రోచుటలేదు. మన సర్దారు నొద్దకుఁ దీసికొనిపోయి తగిన శిక్ష వేయించెద’ మని పల్కివానిం దోడ్కొనిపోయెను.

చోరులు సర్దారునెదుట నబ్దుల్ ఖాదరు నుంచిరి.

సత్యము

సర్దారు ఖాదరును జూచి 'ఓరీ నీకింత పొగరేల? నీయొద్ద ధన మెంతగలదో చెప్పు మనెను. అందులకు బాలుడు నాయొద్ద రూఢిగా నల్వదిరూపాయలు గలవు. అవి యీబొంతలోనమ ర్పబడియున్నవి. ఈవిషయమిదివఱకే మీభటులకుఁ జెప్పితి' ననెను. సర్దారు 'మీ రితనిబొంత విప్పి చూడు' డని దొంగల నాజ్ఞాపించెను. వా రట్లుచేయ నందు నల్వది రూపాయలు తాస్తవముగాఁ గనబడెను. సర్దారు పిల్లవాని సత్యమునకు మెచ్చుకొని దగ్గఱకుఁబిల్చి 'నాయనా! ఇంతచిన్నతనములోనే నీకీ సత్యప్రీతి యెట్లవడెనని యడిగెను. ఖాదర్ "సర్దారు ఇది మాతల్లియాజ్ఞ" యని యంతయుఁ జెప్పెను. సర్దారునకు వెంటనే మనస్సుమాటిపోయినది. దారిదోషిడితనముమహాపాప మని హృదయమున నాఱినది. అతఁడు ఖాదరుచేయి పట్టుకొని 'అబ్దుల్ ఖాదర్! నీవే నాకు గురుఁడవు. నీవలన సద్బుద్ధినేర్చు కొంటిని. ఇకనాదుర్మార్గచింతనమును మానివేసెదను. గొంతు పైకిఁగత్తివచ్చినను నీవలనే సత్యమే పల్కెదను. నిన్నుఁ గప్ప పెట్టినందుకు క్షమింపు'మని యతనికిఁ గొంతధనమిచ్చి పంపెను. తోడిదోపుకాండ్రిను సర్దారును జూచి "ప్రభూ! నీవలనే మేమును బుద్ధి మార్చుకొంటిమి. ఇదివఱకు దుర్మార్గమున మా కెట్లు నాయకుడవు గానుంటివో యిప్పుడు నట్లే సన్మార్గమున నాయకుఁడవుగా నుండుమని" ప్రార్థించిరి. అది మొదలు వారందరు ఋషులవలె జీవనములఁ గడపిరి.

వలయువారు :

వెలగపూడి దాసయ్యచౌదరి,

యనమలకుదురు, తెజనాడ. P. O.

అని వ్రాయవలయును.

14481